

Sveptić

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS

letnik 6, številka 4, december 2000

FUERTEVENTURA

Kako kmetijstvo vpliva na ptice

Zimsko hranjenje ptic

Veliki detel - Ptica leta 2001

ISSN: 1580-3600

ptic

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
letnik 6, številka 4, december 2000 ISSN: 1580-3600
prej Novice DOPPS ISSN: 1408-9629

izdajatelj: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
(DOPPS-BirdLife Slovenija), p. p. 2722, 1001 Ljubljana

naslov uredništva: DOPPS, Prvomajska 9, 1000 Ljubljana,
tel.: 01 544 12 30

fax: 01 544 12 35

e-mail: dopps@dopps-drustvo.si

glavna urednica: Andreja Ramšak

e-mail: andreja.ramsak@guest.arnes.si

uredniški odbor: Luka Božič, Damijan Denac, Leon Kebe, Borut
Rubinič, dr. Davorin Tome in Al Vrezec.

lektoriranje: Henrik Ciglič

oblikovanje tipске strani: Tomaž Berčič

prelom in fotoliti: Abakos grafični studio

tisk: Abakos / KVM Grafika

naklada: 2000 izvodov

izhajanje: letno izidejo 4 številke.

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno. Revijo sofinancirajo družba
Mobitel, Ministrstvo za okolje in prostor RS in Grand Hotel Union d.d.
Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610.
Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Prispevke lahko pošiljate na DOPPS, p.p. 2722, 1001 Ljubljana ali
na elektronski naslov andreja.ramsak@guest.arnes.si

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE
DOPPS-BirdLife Slovenia

Naslov: p.p. 2722, 1001 Ljubljana.

Društveni prostori: Prvomajska 9, Ljubljana,

tel.: 01 544 12 30, fax: 01 544 12 35

e-mail: dopps@dopps-drustvo.si

Predsednik: dr. Peter Trontelj

Podpredsednik: Tomaž Jančar

Blagajnik: Nataša Adlešič Barba

Izvršilni odbor:

F. Bračko, D. Denac, K. Denac, mag. F. Janžekovič, T. Jančar, L. Kebe,
D. Klenovšek, M. Perušek, A. Ramšak, B. Rubinič, J. Smole, B. Šurina,
D. Vengust, A. Vrezec

Nadzorni odbor:

B. Kočevar, A. Hudoklin, dr. T. Trilar (predsednik)

žiro račun: 50100-620-133-05-1018116-2385287

Direktor: Andrej Bibič

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih
organizacij BirdLife International.

FUERTEVENTURA ORNITOLOŠKA PREDSTRAŽA EVROPE STRAN 4

stran 11

Borut Štumberger
FUERTEVENTURA
ORNITOLOŠKA PREDSTRAŽA EVROPE..... 4

Andrej Bibič
KAKO KMETIJSTVO VPLIVA NA PTICE 8

Dominik Bombek
ZIMSKO HRANJENJE PTIC 10

stran 12

Borut Štumberger
JANUARSKO ŠTETJE VODNIH PTIC (IWC) 11

Damijan Denac
KORMORAN 13

Leon Kebe in Tomaž Mihelič
VELIKI DETEL - PTICA LETA 2001 15

Luka Božič
ZIMSKA RACA 16

stran 17

Borut Rubinič
BEGUNJŠČICA IN STOL 18

Franc Bračko
MURSKA ŠUMA 20

Tomaž Jančar
DELOVNA AKCIJA V VRBOVSKIH TALIH 21

PREDAVANJA IN IZLETI 22

stran 21

Damijan Denac
ŠESTO SREČANJE MLADIH ORNITOLOGOV
V SLOVENIJI 24

Luka Božič
SKRIVNOSTNA FOTOGRAFIJA..... 29

Fotografija na naslovnici:
Veliki detel *Donatus majus*,
Ptica leta 2001.
foto: Miroslav Perušek

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije

IZDODEN KOT PTICA
WWW.DOPPS.SI

GRAND HOTEL UNION D.D.
1000 Ljubljana, 2. nadstropje

Priradostovni muzej Slovenije
Slovenian Museum of Natural History

Spoštovani člani in članice!

Zima je tukaj. Pa vendar nas tokratni ornitološki potopis vabi v tople kraje – na Kanarske otoke. V ornitološki paradiz Fuerteventuro – stran od turističnega vrveža, ki pticam povzroči veliko nevšečnosti. Koliko nevšečnosti in težav povzroči pticam intenzivno kmetijstvo nas seznanja prispevek Andreja Bibiča. V Veliki Britaniji so številčno močno upadle vrste, ki so bile donedavna še pogoste. Tistim vrstam, ki so vezane na tradicionalen način kmetovanja že grozi izginotje. Ali bomo tudi mi prehodili isto pot kot Britanci? Ne, ni nam treba na ta križev pot. Če kmet kmetuje naravi prijazno in ohranja naravno bogastvo ter biotsko pestrost, je upravičen do plačila za kmetijsko-okoljske ukrepe. Zimsko vzdušje daje reviji predstavitev zimske race, ki pri nas na celini prezimuje na Ormoškem in Ptujskem jezeru. Kako in kam postaviti krmilno hišico in kakšne vrste hrano izbrati boste izvedeli v prispevku Dominika Bombeka. Če zima ne bo preveč snežena se lahko podate na ornitološki izlet na Begunjščico ali Stol.

Tokratna zima bo delovna. Najprej Vas vabimo, da se udeležite januarskega štetja vodnih ptic, ki bo letos potekalo v soboto 13. in v nedeljo 14. januarja 2001. Januarsko štetje vodnih ptic v letu 2001 bo že štirinajsto. Koordinator štetja Borut Štumberger z veseljem ugotavlja, da se akcije udeleži vsako leto več ljudi. Lansko leto so udeleženci akcije prešteli rekordnih 47 172 vodnih ptic 55 različnih vrst. Vabimo Vas k sodelovanju pri akciji popisovanja trstišč. Prosim sporočite nam kje vse so trstišča. Tako bomo lahko skupaj ohranili življensko okolje precejšnjega števila ptic, med njimi so tudi vrste, ki so zelo ogrožene. K sodelovanju Vas vabimo še pri akciji Ptica leta 2001. Tokrat smo za ptico leta izbrali velikega detla. Srečali ga bomo v gozdu, parkih, sadovnjakih in verjetno še kje. V DOPPS-u čakamo, da nam sporočite kje vse ste ga videli.

V prihodnjem letu si želimo veliko vašega sodelovanja. Pišite nam kaj Vam je všeč v reviji in kaj pogrešate. Z veseljem bomo prisluhnili Vašim željam, saj je revija namenjena Vam članom. Vedno smo zelo veseli vsakega prispevka, ki nam ga pošljete. Veseli smo, da nam tako pridno pišejo mladi ornitologi. Želimo si, da bi ostali naši bralci tudi naslednje leto. Ornitološkemu potopisu bomo dodali še poljuden članek. Prepričana sem, da boste našli še več koristnih napotkov v reviji.

V letu 2001 Vam želimo obilo uspeha in da bi še naprej skupaj sodelovali v dobro narave in seveda v dobro ptic.

Andreja Ramšak

Foto: Borut Štumberger
Južni del polotoka Jandia, Fuerteventura

FUERTEVENTURA

ORNITOLOŠKA

PREDSTRAŽA EVROPE

Borut Štumberger

Kanarski otoki so uveljavljena zahodnoevropska ornitološka kaprica za vsakega opazovalca in preučevalca ptic zahodne Palearktike. Čeprav na skupini Kanarskih otokov gnezdi samo 92 vrst ptic, med njimi kar 12 neavtohtonih, je 5 vrst endemičnih in jih lahko vidimo samo tu. Dve kanarski vrsti ptic sta endemični v Makaroneziji. To biogeografsko območje obsega pet skupin otokov v osrednjem delu vzhodnega Atlantika. Od severa proti jugu so to: Azori, Madiera, Salvaški, Kanarski in Zelenortske otoki. Vsi otoki so vulkanskega nastanka z izredno paleto botaničnih in zooloških posebnosti. Kanarski otoki so najbližja otoška skupina Afriki. Fuerteventura, najbolj vzhodni kanarski otok, leži samo 100 kilometrov od južnega Maroka. V kombinaciji z endemiti, številnimi morskimi in puščavskimi pticami in spektakularnimi vedutami, vse v objemu sap večnega azorskega anticiklona, so Kanarski otoki nepozabna izkušnja za vsakega ornitološko navdahnjenega obiskovalca.

ORNITOLOŠKI POTOPIS

Položaj Kanarskih otokov
(Prirejeno po Clarke in Collins, 1996)

Za botanika so otoki pravcati raj. Med več kot 2000 rastlinskimi vrstami je čez 500 endemičnih! Posebnega pomena so številne endemične mesnate rastline, zlasti mlečki, in gozdovi lovorja *Laurus azorica*. Med živalmi velja omeniti geografsko omejene dnevene in nočne metulje, kačje pastirje in številne endemične plazilce. Sesalci, razen netopirjev in morskih sesalcev, so bili na otoke prinešeni. Edina izjema je endemična kanarska ročka *Crocidura canariensis*. Kanarske otoke lahko opišemo kot subtropske, vsaj v nižjih legah je klima mila in brez zimske zmrzali. Poleti so zaradi vpliva morja razmeroma hladni. Iz vseh otokov se dvigujejo gore in najvišja območja so subalpinskega značaja s stalnim snegom in ledom. Ekološko Kanarske otoke razdelimo na dve skupini. Vzhodna skupina (Fuerteventura, Lanzarote in več manjših otokov) je bolj položna z vrhovi do 800 metrov. Ta del arhipelaga je zelo suh z bolj ali manj enolično polpuščavsko vegetacijo. Gozdov tu ni in gozdne vrste, značilne za zahodno skupino otokov z vrhovi do 3700 metrov (Gran Canaria, Tenerife, La Palma, La Gomera in El Hierro), bomo tod zaman iskali. Na zahodni skupini otokov se razprostirajo endemični zimzeleni lovorjevi gozdovi in gozdovi kanarskega bora *Pinus canariensis*. Največji otok je Tenerife, drugi največji pa Fuerteventura (1731 km²). Z geološkega vidika so otoki dokaj mladi. Vzhodna skupina otokov je stara 16 do 20 milijonov let. Proti zahodu so vedno mlajši in El Hierro je star vsega 2 do 3 milijone let. Otoki verjetno niso bili naseljeni pred rimskimi časi, izvor prazgodovinskih prebivalcev Guančev pa ni pojasnjen. Najverjetneje izvirajo iz severnoafriških berberskih plemen. Pojasnjeno tudi ni ime Kanarski otoki. Plinij starejši (23-79 n.š.) je poimenoval »Canaria« današnjo Gran Canario po psih, ki bi naj živeli na otoku (lat. canis = pes). V rimski mitologiji so Rimljani enačili otočje s kraljestvom smrti za katero so verjeli, da leži na zahodu. Umrlega je v podzemlje po njihovem verovanju popeljal prav pes. Kakor koli, danes upravno-politično sodijo k Španiji.

Čepprav je otoke večne pomladi po vseh pisanih pravilih treba obiskati pomladi ali poleti, pa prav nič ne škoduje, če

se za to odločimo sredi zime. Po možnosti izberemo otoke, ki jih vodiči ne priporočajo, in tam, kjer niso raziskani. Za takšen ornitološki cilj nam ostaneta na voljo samo El Hierro (pogojno La Gomera) in Fuerteventura. Sam sem se odločil za polotok Jandio na skrajnem jugu Fuerteventure v decembru. Pravi kraj, kjer se konča hotelska plastika, je Morro Jable. Dlje od njega so samo še makadamske ceste in resnično divje gore, v katerih zaman iščemo turiste. Pa tudi valovi Atlantika so tod tako veliki, da onemogočajo varno kopanje. Križev ob obali je na pretek in od tod naprej ni ovir za nemoteno opazovanje narave.

Ob adrenalina željnih in zdolgočasnih Evropejcev velja omeniti tudi prijetno dejstvo, da je večina otoških ptic v nasprotju s staro celino presenetljivo zaupljivih. Vzrok je jasan: ptice nimajo slabih izkušenj z lovom. Ornitolog na Fuerteventuri hote ali nehoti suhoparno opazovanje ptic v

foto: Borut Štumberger
Kanarska repaljščica *Saxicola dacotiae*
je endemična in najbolj znana vrsta ptice na Fuerteventuri

trenutku spremeni v kulturno in estetsko resnično dovršeno opravilo. Na peščenih in kamnitih obalah ga z gracioznostjo navdušujejo morske ptice, v kultiviranih vrtovih še bolj nežni in eksotični pevci, v kamnitih in peščenih puščavah se spoprima s povsem neznanim ptičjim svetom toplih zemeljskih tonov in neverjetne barvne skladnosti, v gorah s kraljevskimi prikaznimi in ob novodobni otoški pritiklini – zadrževalnikih in napajališčih – lahko ornitološke utrinke združi v žlahten venec nepozabnih doživetij. Vse v popolni tišini narave in z razdalje nekaj metrov.

Najbolj znan predstavnik otoške avifaune Fuerteventure z enim najmanjših arealov razširjenosti med pticami zahodne Palearktike je kanarska repaljščica *Saxicola dacotiae*

dacotiae. Trenutno je omejena izključno na ta otok. Podvrsta *S. d. murelae*, ki je svojčas gneznila na sto kilometrov oddaljeni Alegranzi, je namreč že izumrla. Precej plaha kanarska repaljščica naseljuje razgibane kamnite doline in njihova pobočja, imenovane "barranco", vse od obale do najvišjih vrhov. Naseljuje tudi neprehodna polja lave in položne klife, običajno na najbolj divjih območjih otoka. Populacija kanarske repaljščice je ocenjena na vsega 880 parov. Enigmatična ptica spominja po obnašanju in lovu na našega prosnika *Saxicola torquata*. Zaupljiva je, ko se spusti do umetnih napajališč, in tam jo lahko opazujemo iz neposredne bližine. V decembru so samci kanarskih repaljščic tik pod najvišjim vrhom Pico de Jandia (807 m) v območju temperaturnega obrata že označevali svoje teritorije in preganjali vrstnike. Prve rastline so se tod v rosi oblakov že pripravljale na cvet. Ob obali pa še pomlad ni nastopila. Narobe svet za evropskega alpinocentričnega opazovalca! Kanarski repaljščici so ob ostenjih delali družbo puščavski sokol *Falco pelegrinoides*, krožeča otoška podvrsta kanje *Buteo buteo insularum* in drseči egiptovski jastreb *Neophron percnopterus*.

Fuerteventuro naseljujejo številne (pol)puščavske ptice in ena najzanimivejših je ovratničarska droplja *Chlamydotis undulata fuerteventurae*. Vrsta bi naj bila tod pogostejša kot na katerem drugem primerljivem območju na svetu. Žal pa puščavo na ožini polotoka Jandia, ki je navidezno že otok sam po sebi, vedno bolj oblegajo trume turistov iz bližnjih hotelskih silosov in duhamornih počitniških naselij. V najboljšem primeru vidimo v pesku iz polžjih hišic odtise dropljinih nog. V puščavi z imenom Istmo de la Pared so jo bolje odnesli puščavski tekaleci *Cursorius cursor bannermani*.

foto: Borut Štumberger
Puščavski tekalec *Cursorius cursor bannermani*
v puščavi pri Costa Calmi

foto: Borut Štumberger
Otoška podvrsta postovke *Falco tinnunculus dacotiae*
v nasprotju z našimi postovkami
pred človekom ne kaže posebnega strahu

V skupinah tekajo med brazdami džipov in ostanki nepoteptanega puščavskega rastlinja. Skupine tekalcev se držijo svojih območij in med eno in drugo je nevtrarno območje. Tu se v zapirih s semeni prehranjujejo skupine repnikov *Acanthis canabinnia meadowaldoi*, na redkih grmičih pa s suhimi bilkami v kljuno prepevajo južni veliki srakoperji *Lanius meridionalis*. Črna stepska kokoška *Pterocles orientalis*, trobentar *Bucanetes githagineus* in prilvka *Burchinus oedicnemus insularum* lahko v puščavi hitro pobegnejo dosegu skritih ornitoloških želja.

Najbolj vsakdanja vrsta ptice na Fuerteventuri je kanarska cipa *Anthus berthelotii*. Tega makaronezijskega endemita srečamo na plaži, na najvišjem otoškem vrhu in obcestnem parkirišču, kjer stika za hrano. Izogiba se le strnjenim naselij. Za cipo je izredno sloka in elegantna in videti je, da nadomešča kontinentalne bele pastirice *Motacilla alba*. Po trebuhu je, odvisno od barve tal habitata, lahko siva, bela in celo rjavo-rožnata. Sploh je Fuerteventura otok s paletjo najbolj nemogočih in čudnih barv. Magmatske kamnine so lahko rdeče, črne, zelene, oranžne, rumene, skoraj bele, sive in zeleno-modre.

V nasprotju s peščenimi obrežji, žrtvovanimi turistični industriji, so pravo bogastvo otoka položne kamnite obale. Ena krajših, a zaradi lege na skrajnem južnem rtu otoka ornitološko in energetskega nabita, je ob Punta de Jandia. Med sprehodom se pobrežniki pred obiskovalcem umikajo za borih nekaj metrov in komaj odletijo - kot v zahvalo za

preteklo delo, ko jih človek kot bedak lovi po kontinentu z najmočnejšimi teleskopi in jih nikoli prav ne vidi. Posebno dorečeni pri razkazovanju perja so v bibavičnem pasu številni kamenjarji *Arenaria interpres* in komatni deževniki *Charadrius hiaticula*. Slednji se v velikih skupinah ob plimi umaknejo v bližnje polpuščave, skupaj z beločelimi deževniki *Charadrius alexandrinus*. Medtem, ko več sto peščencev *Calidris alba* podnevi počiva na skalnih policah in se ponoči prehranjuje na peščenih obalah, ki jih podnevi zasedajo turisti. Resnično navdušujoče je opazovati črne prosenke *Pluvialis squatarola*, male škurhe *Numenius phaeopus*, rdečenoge martinke *Tringa totanus* ipd. Pobrežnikom so delale družbo nenormalno zaupljive in nepričakovane žličarke *Platalea leucorodia* in na bližnjih čereh skupine kričavih čiger *Sterna sandvicensis*. Te so bile še v družinskih navezah in so lovile plen za prvoletne mladiče vzdolž orjaških valov, preden se ti na obali prelomijo. Šokantne atlantske podvrste rumenonogega galeba *Larus cachinnans atlantis* bomo na obalah videli za vzorec. Stotine, tisoči teh ptic se zadržujejo v družbi s posameznimi kravjimi čapljami *Bubulcus ibis* v notranjosti otoka, najraje okoli kozjih in kameljih farm ter smetišč. Sivina hrbta in peruti, na katero smo vajeni iz Sredozemlja, se je pri atlantski podvrsti spremenila domala v črnino. Priporočljivo je, dokler si ne nabere dovolj določevalnih izkušenj, da rumenonoge galebe na obali opazujemo skupaj z rjavimi galebi *Larus fuscus*. In še sen vsakega ornitologa: endemična kanarska školjkarica *Haematopus meadewaldoi* še vedno razburja posameznike, ki potrošijo mnogo denarja in prostega časa, da bi jo ponovno odkrili. Gnezdiča je na Fuerteventuri in Lanzarotu. Od leta 1913 ni več nobenih podatkov o tej kot oglje črni vrsti. Opazovanja iz zahodne skupine otokov in bližnje afriške obale v 60-ih, 70-ih in začetku 80-ih let pa dvigujejo vrelisce in netijo strasti ponovnega odkritja. Če pogledamo na gosto pozidane obale Lanzarota in vzhodne Fuerteventure, lahko hitro ugotovimo, da je malo verjetnosti, da bi tu še lahko obstala.

In za konec še o lokalni kulturi in pticah vrtov. Prva je komaj preživela. Domačini so porazno propadli. Zgodovinskih zgradb in naselij je komaj za vzorec in na otoku vetra in mlinov na veter je preživelo v turistične namene borih nekaj vetrnic. Z novodobno turistično realnostjo so pridobile tujerodne vrste ptic. Tako po vrtovih opazujemo vreščече kolonije meniških papig *Myopsitta monachus*, različne astrilde *Estrilda* sp., medosese Nectariniidae in v gnojničnih mlakah, prav neverjetno, svete ibise *Threskiornis aethiopicus*. Na drugi strani so vrtovi magnet za nekatere domače vrste. V njih ne bo manjkalo travniških vrabcev *Passer hispaniolensis*, smrdokaver *Upupa epops* in otoških posebnosti, naprimer podvrste postovke

foto: Borut Stumberger

Meniške papige *Myopsitta monachus* gnezdiijo v kolonijah sredi naselij; turiste razveseljujejo, ko se ti hladijo ob pijači

Falco tinnunculus dacotiae ali pa kanarske podvrste vrbjega kovačka *Phylloscopus collybita canariensis*, ki je celo predlagana za novo vrsto. Sam sem razen podvrste *canariensis* opazoval tudi ptice druge podvrste imenovane *exul*. Končni rezultat opazovanja v vrtovih, v katerih gomazi drobnih ptic, je ta, da iz njih prideš povsem zmešan in noro navdušen. Zato jih je priporočljivo natančneje preiskati povsem na koncu obiska, sicer se ujameš v past neprestanega vračanja. S to mislijo stopiš naposled v Puerto Rosario v ohlajen letalski ambient, kjer te ob vzletu v cvetlični gredi pozdravi kravja čaplja, letiš prek klavžarjevih gnezdišč v Maroku in pristaneš tam, kjer ti ocvirki nad glavo pobijejo prvo opaženo vodno ptico in v isti sapi kričijo nate, ker imaš okoli vratu daljnogled brez merilca. Fuerteventura – oh, kakšna sreča. ■ ■ ■

Viri:

- Clarke, T. in D. Collins (1996): A birdwatchers' guide to the Canary Islands. Pion Ltd., Perry.
- Moreno, J.M. (1998): Guía de las Aves de las Islas Canarias, Editorial Interinsular Canaria.
- Bibby, C.J., N.D. Burgess in D.A. Hill (1995): Methoden der Feldornithologie. Neuman Verlag, Stuttgart.
- Marchant, J., T. Prater in P. Hayman (1986): Shorebirds: an identification guide to the waders of the world. Christopher Helm, Kent.

Kako kmetijstvo vpliva na ptice

foto: Slavko Polak
Cvetoč travnik pod Slivnico

foto: Andrej Bibič

Povprečna njiva v Angliji ima 150 ha in nima nobenih neobdelanih robov ali grmovnih omejkov

Andrej Bibič

V začetku leta je britanski RSPB, partner BirdLife, objavil poročilo o velikosti populacij ptic (www.rspb.org.uk/news/archive/ukbirds.pdf), ki v Veliki Britaniji gnezdiijo na obdelovalnih površinah. Britanci že desetletja spremljajo velikosti populacij prek 40 vrst ptic, analiza podatkov o spreminjanju velikosti populacij pa daje presenetljivo sliko o vplivu kmetijstva na ptice. Zaradi skrajnega intenziviranja kmetijske proizvodnje so močno upadle tudi populacije prej pogostih vrst ptic, kot so poljski škrljanec *Alauda arvensis*, poljski vrabec *Passer montanus* in kmečka lastovka *Hirundo rustica*. Na tradicionalne oblike kmetijstva vezane ptice, kot sta kosec *Crex crex* in kozica *Gallinago gallinago*, pa so tik pred tem, da izginejo.

Velik delež krivde za takšno stanje nosi skupna kmetijska politika Evropske skupnosti, ki že dobro desetletje prek stalnih plačil pridelovalcem živine, koruze, pšenice itd. pospešuje pridelavo hrane. Zaradi teh plačil se kmetom splača intenzivno obdelati vsak hektar in to tudi tam, kjer naravne razmere za ekonomično pridelavo niso ugodne. Številne travnike so zato spremenili v intenzivno obdelane njive. Obdelovanje velikih površin njiv z isto kulturo (koruza, pšenica, sladkorna pesa...) znižuje stroške in je bolj dobičkonosno, zato so izginile majhne njive, mozaična pokrajina, omejki, grmovja in drevje. Za večanje hektarskega donosa uporabljajo veliko gnojil in pesticidov. Tudi travniki se ne razlikujejo več od njiv. Intenzivno jih gnojijo, sejejo mešanice hitro rastočih in energetsko bogatih sort trav ter kosijo tri- do štirikrat na leto, prvič že aprila. Izginila je tradicionalna raba, ko so na vsaki njivi po nekaj letih intenzivne pridelave kultur za leto dni rabo opustili (praha).

Vse te spremembe so razlog za izginjanje mnogih vrst travniških rastlin in žuželk, ki so hrana travniškim pticam. Skupaj z omejkami grmovja in drevja so izginila gnezdišča za rjave srakoperje *Lanius collurio*, rumene strnade *Emberiza citrinella* in prosnike *Saxicola torquata*, skupaj z vlažnimi travniki pa gnezdišča koscev in kozic. Evropska skupnost je bila tako zelo darežljiva pri plačevanju intenziviranja kmetijstva, da je bilo opustošenje zelo obsežno. Prav zato je v državah Evropske skupnosti populacija koscev tako upadla, da je vrsta ogrožena v svetovnem merilu. Prepolovile so se populacije rjavih srakoperjev in kozic.

Tudi v Sloveniji je bilo v preteklosti v nižinah melioriranih veliko površin, vendar še vedno ne toliko kot v državah Evropske skupnosti. Melioracije in intenziviranje kmetijstva so zdesetkale zlatovranke *Coracias garrulus* in verjetno pripomogle k hitrejšemu izumrtju južne postovke *Falco naumanni*, zmanjšale populacije smrdokaver *Upupa epops*, čukov *Athene noctua* in poljskih škrlancev. V primerjavi z zahodno Evropo imamo še vedno velike populacije koscev, rjavih srakoperjev in obilje kmečkih lastovk ter poljskih vrabcev. Toda britansko sporočilo pravi, da utegne biti kmalu drugače. Kot posledica obsežnih sprememb v načinu kmetovanja v Veliki Britaniji izginjajo že pogoste vrste ptic. Okolje je tako prizadeto, da so ponekod izginili celo poljski vrabci! Razen Britancem, ki morajo sedaj nekaj ukreniti, je sporočilo namenjeno tudi vsem drugim – ne delajmo teh napak. Sedaj v naši deželici še pogosto najdemo nepokošen rob, omejki grmovja ali drevja med travnikom in vodnim jarkom ali med dvema parcelama. Toda, če bo kmet dobil plačilo za vsak obdelan kvadratni meter, bo slej ko prej v pridelovalno površino spremenil vse, ali pa bo opustil

kmetovanje. V obeh primerih se lahko poslovimo od mnogih gnezdišč koscev in rjavih srakoperjev.

Evropska skupnost zadnje desetletje ponuja iz kmetijskega dela proračuna denar tudi za kmetijstvo, ki je naravi in pticam bolj prijazno. Ponuja plačila za kmetijsko-okoljske ukrepe, ki jih kmet dobi, če kmetuje naravi prijazno ter ohranja naravno bogastvo ter biotsko pestrost. Ti ukrepi v državah Evropske skupnosti pomagajo popraviti okolju storjeno škodo, pripomogli so tudi k ohranitvi zadnjih preostankov območij, kjer še živijo ogrožene travniške vrste ptic. Slovensko Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano daje plačila za pridelavo poljščin že nekaj let, od letos še bolj obsežno in sistematično. Pravijo tudi, da bodo plačila za kmetijsko-okoljske ukrepe v smislu direktive Evropske skupnosti, torej tudi za takšno kmetovanje, ki ohranja biotsko pestrost in življenjsko okolje ogroženih vrst ptic, ponudili leta 2001. Nauk iz držav Evropske skupnosti bi moral biti dovolj jasen, da Slovenci ne bomo najprej izbrisali iz seznama gnezdišč mnogih ptic kulturne krajine, čez desetletja pa renaturirali danes še pogostih življenjskih okolij. Na območjih z ohranjeno naravno dediščino je treba s kmetijsko okoljskimi ukrepi podpreti ohranjanje življenjskega okolja, še preden ga uničimo! ■ ■ ■

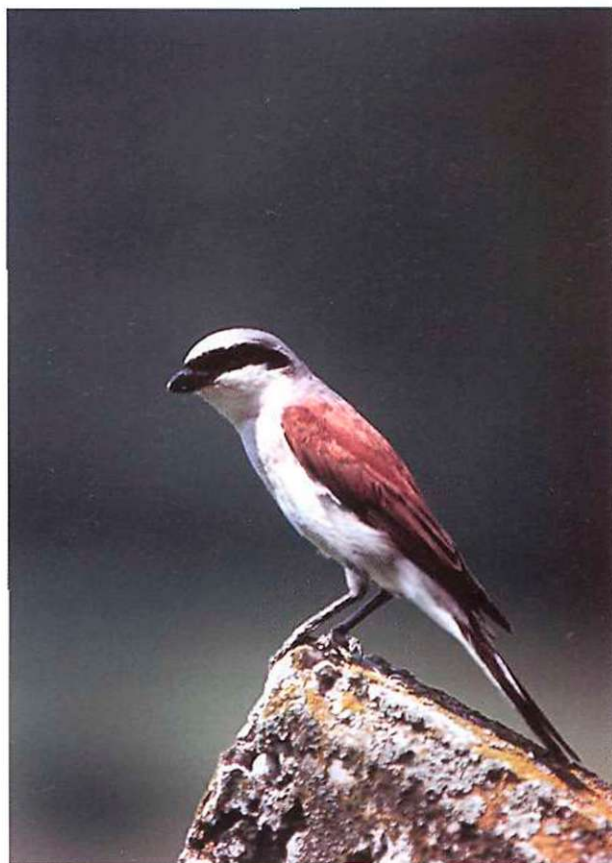

foto: Tomaž Mihelič

Več kot polovica rjavih srakoperjev *Lanius collurio* je v zahodni Evropi izginila kot posledica intenzivnega kmetijstva. Ali bo tako tudi pri nas?

Zimsko hranjenje ptic

Dominik Bombek

Zima je čas, ko se zaradi pomanjkanja hrane nekatere ptice približajo naseljem. Če jim postrežemo v krmilnicah s semeni, lahko izkoristimo ta letni čas še za opazovanje. Za nepoznavalce ptic je lahko tako opazovanje enkratno doživetje. Na takšen način lahko opazujemo ptice, ki navadno živijo očem skrito življenje. Pozimi je vse drugače, saj postane njihov oder krmilnica in če jo postavimo pred okno, si lahko ogledamo ptičje predstave. Za razliko od poletja, ko se njihovo življenje odvija v skrivnostnem objemu zelenja, skritem pred radovednimi očmi opazovalcev. Biološko gledano zimsko krmljenje ptic nima večjega pomena, morda le v okoljih, kjer so zaradi delovanja človeka viri hrane zelo zmanjšani. Zaradi ostrih vremenskih pogojev je to lahko pozimi še bolj izrazito. Nobena ptičja vrsta sicer še ni propadla ali se obdržala zaradi krmljenja pozimi (Geister, 1977). Res je, da s tako obliko pomoči ne bomo vplivali na obstoj vrste, vendar lahko v zimah z zelo nizkimi temperaturami in debelo snežno odejo, zmanjšamo smrtnost osebkov zaradi pomanjkanja hrane. Kot zanimivost naj zapišem ugotovitev zdravnikov, da opazovanje ptic blagodejno vpliva na zdravje človeka, saj se pri opazovanju ptic pomirimo, zniža se nam tudi krvni tlak...

Kakšna naj bo krmilnica?

Krmilnico najlažje naredimo iz lesa. Narejena mora biti kvalitetno, da ostanejo semena suha. Krmilnico je potrebno pred vsakim dodajanjem hrane očistiti, saj zaradi prenatrpanosti s pticami lahko izbruhne bolezen paratifus. To ima lahko za posledico pogin večih ptic, kot bi jih poginilo zaradi pomanjkanja hrane.

Kam in kako postavimo krmilnico?

Mesto postavitve krmilnice moramo skrbno izbrati. Kar pomeni, da moramo biti pozorni na smer odprtine krmilne hišice. Odprtini morata biti usmerjeni na jug. Zaradi tega, ker večina snežnih padavin prihaja z zahoda. Tako bi bile krmilnice polne snega namesto semen. Pri izbiri primerne mesta za postavitev moramo upoštevati, da potrebujejo ptice tudi kritje pred skobcem. Zato je potrebno postaviti krmilno hišico v bližini goste zarasti oziroma grmovja. Krmilnica mora biti zavarovana tudi pred mačkami. To naredimo tako, da nosilno palico obvijemo z bodečo žico ali aluminijasto pločevino, vsaj v višini 1 m.

Foto: Barbara Pelak
Gorska sinica *Parus montanus*

S čim hranimo ptice?

Najbolj preprosto je, če kupimo v trgovinah za živali že pripravljeno hrano za zunanje ptice. Tako lahko kupimo pripravljeno mešanico, ki vsebuje semena sončnic, lanu, prosa, konoplje in maka. Lahko kupimo tudi samo semena sončnic. Ceneje kot v trgovinah za živali je, če si krmilno mešanico pripravimo sami. Pomešamo eno tretjino semen konoplje, eno tretjino sončničnih semen ter eno tretjino mešanice semen maka, ovsa, pšenice in prosa. Čez poletje zbirajmo koščice češenj za dleska, koščice lubenic pa za brgleza. Pravo poslastico lahko pripravimo za zelence, sinice in brgleze, če razrežemo semena buč. Vsa naštetna semena so primerna za hranjenje ptic v krmilni hišici.

Za pripravo talnega krmišča uporabimo mešanico prosa, pšenice, ovsa in bukovega žira. Za pripravo krmilnega poveznika potrebujemo lončen lonček. Zaradi slabe prevodnosti toplote se loj v njem ne topi, ko je poveznik obsijan s soncem. Napolnimo ga s dvema deloma raztopljenega loja in enim delom konoplje in sončnic. V loj potisnemo oprijemalno palico. Vse skupaj obesimo na vejo. Če hočemo narediti krmilno deblo izdoblamo luknje ali vdolbine in jih zapolnimo z surovo govedino ali s surovim govejim maščobnim tkivom. Gozdarje lahko poprosite, da vam priskrbijo veje jelš, brez in smrek. Semena jelš bodo izbrskali čizki, brez brezovčki in smrek krivokljun. ■ ■ ■

Viri:

Geister, I. (1977): *Ptice okoli našega doma*, ČZP Kmečki glas, Ljubljana.
Steinbach, G. (1988): *Werkbuch Naturschutz*, Franck'sche Verlagshandlung, Stuttgart.

Januarsko štetje vodnih ptic (IWC)

– povabilo k sodelovanju!

Borut Štumberger

Januarsko štetje vodnih ptic je dolgoročni projekt DOPPS-BirdLife Slovenia. Nesebično ga že leta podpirajo številni prostovoljni opazovalci in družba Mobitel. To je pomembno, saj objektivni kvantitativni kriteriji (npr. Ramsarska konvencija) bistveno pripomorejo k lažjemu ugotavljanju mednarodno in nacionalno pomembnih lokalitet ter območij za vodne ptice v naši državi. Štetje vodnih ptic je družbeno in naravovarstveno pomembno dejanje. Vsako leto ga sredi januarja na vseh stoječih in tekočih vodah ter obalnih morjih severne poloble opravijo množice prostovoljnih opazovalcev ptic. Namen štetja je oceniti in trajno spremljati velikosti svetovnih populacij posameznih vrst vodnih ptic. V svetovnem merilu in na vseh kontinentih akcijo koordinira organizacija Wetlands International (WI).

V zadnjih letih ob štetju vodnih ptic v Sloveniji sodeluje do 300 opazovalcev. Štetje poteka vsako leto v soboto in nedeljo, ki je najbližje 15. januarju. Letošnje bo tako potekalo v soboto 13. in nedeljo 14. januarja. Vsi opazovalci

prejmejo **napotke za štetje**, rezultate štetja pa vpišejo v poenoten **obrazec**. Zaradi predstavitve, obdelave in razlage rezultatov, predvsem pa zaradi praktičnih organizacijskih razlogov, so lokalitete z vodnimi pticami v Sloveniji v rezultatih združene v sedem števnih območij: Mure, Drave, Savinje, spodnje Save, zgornje Save, Notranske in Primorske ter Obale. Vsako števno območje ali njegov del ima svojega **lokalnega koordinatorja**. Nikar se ne obotavljajte poklicati svojega lokalnega koordinatorja (ki vam bo, na primer, poslal karte z rečnimi odseki, kjer boste štel). Vodne ptice potrebujejo vašo pomoč tudi letos! Spomnimo se: država se je odločila zverinsko pobiti tisoče vodnih ptic, ostanek pa pregnati in izstradati do smrti! Najmočnejši argument, ki ga imamo ornitologi, je prav štetje! To je adut, vreden stopnje civilizacije, ki smo jo dosegli.

Rezervirajte si čas!

Termin štetja: sobota 13. in nedelja 14. januar 2001

Napotki za štetje vodnih ptic (IWC)

- Še pred štetjem **preberemo priložen obrazec**.
- S štetjem pričnemo **v soboto ob jutranjem svitu** (okoli 7.00 ure), na obali pričnemo šteti ob svitu v nedeljo zjutraj. Štejemo ne glede na vremenske razmere, ovira je lahko edino resnično huda megla; takrat se štetje ponovi naslednji dan (v tem primeru nemudoma stopite v stik s svojim lokalnim oz. nacionalnim koordinatorjem štetja).
- Štejemo **na vseh vodnih površinah**; če so vodne ptice preštete na njivi, travniku ipd., to prosim opišite na obrazcu pod rubriko »sporočilo koordinatorju štetja«.
- Med vodne ptice v grobem sodijo vse vrste slapnikov, ponirkov, kormoranov, čapelj, labodov, gosi, rac, tukalic in pobreznikov, vključno z galebi in čigami.
- Kjer vodne ptice bežijo na razdalji več kot 100 metrov, nanje z veliko verjetnostjo streljajo ali pa jih namerno preganjajo.
- Da bo štetje vodnih ptic resnično naravovarstveno sprejemljivo, se je zlasti vzdolž rek treba v loku izogniti večjim jatam ptic, ki bi jih s pretirano bližino opazovanja lahko preplašili.
- Posebej bodimo pozorni na **skupinska prenočišča** galebov, gosi, kormoranov, zvoncev ipd.; na takšnih

prenočiščih se običajno zbere celotna populacija neke vrste ptic določenega območja. Skupinska prenočišča lokalizirajmo že pred štetjem (npr. ob jutranjem ali večernem letu iz prenočišča ali nanj).

- Vse velike slovenske reke (in večina večjih) so za namen štetja razdeljene na odseke; **za vsak odsek reke izpolnimo svoj obrazec** (če še nimate kart z vrisanimi rečnimi odseki, se nemudoma javite pri nacionalnem ali lokalnem koordinatorju štetja!). Stojee vode, npr. bajerje, ribnike, akumulacije, jezera, obravnavamo kot eno lokaliteto in izpolnimo en obrazec.

- Štetje opravimo **s terenskim obhodom** (in nikakor s čolnom!). V Sloveniji je nekaj manjših rečnih odsekov, kjer je vodne ptice mogoče temeljito prešteti s pomočjo avtomobila (npr. deli Kolpe, Drave); v tem primeru to vpišite na obrazcu pod rubriko »sporočilo koordinatorju štetja«.

- Če je karkoli nejasno, se nikar ne obotavljajte poklicati svojega lokalnega ali nacionalnega koordinatorja štetja.

- Čim prej **izpolnite in odpošljite obrazec**.

- In končno, ker je štetje ptic prostovoljno opravilo, se po nepotrebnem **ne izpostavljajte nevarnostim**; nikar ne hodite po ledu, ne prečkajte sumljivih brvi, še manj pa stopajte pred puškine cevi lovcev ...

Naslovi lokalnih koordinatorjev za posamezna števna območja ali njihove dele

Za števno območje Obale:

Borut Rubinič, 041 703282, (okoli 19.00 h),
e-mail: rubinic@siol.net

Za števno območje Notranjske in Primorske:

kraška polja - Leon Kebe 01 7093636 (služba),
041 605120 e-mail: leon.kebe@guest.arnes.si
Soča s pritoki - Peter Grošelj, 05 3747082 (okoli 19.00 h)

Za števno območje zgornje Save:

Katarina Denac, 01 2563988, 041 281808 (okoli 19.00 h)
Ljubljana - Boža Majstorovič, 031 877244
(dopoldan ali okoli 19.00 h)

Za števno območje spodnje Save:

Andrej Hudoklin, 07 3931540 (dopoldan),
e-mail: andrej.hudoklin2@guest.arnes.si

Krka - Jože Pečnik, 07 3022232 (okoli 19.00 h)

Sava - Dušan Klenovšek, 07 8142715 (okoli 19.00 h),
e-mail: dusan.klenovsek@guest.arnes.si

Kolpa - Miro Perušek, 01 8363234 (okoli 19.00 h)

Za števno območje Savinje:

jezera in akumulacije - Denis Vengust,
041 504109, 03 5871040 (okoli 19.00 ure),
e-mail: denis.vengust@email.si

Savinja - Zdravko Podhraški, 041 204319

Za števno območje Drave in Mure:

Borut Štumberger, tel./faks: 02 7610001 (okoli 19.00 h),
e-mail: stumberger@siol.net

Za štetje mokožev *Rallus aquaticus*:

Luka Božič, 02 4206533 (okoli 19.00 h), e-mail: luka.bozic@siol.net

Prosimo, da uporabite spodaj navedene telefonske številke in e-pošto samo po novoletnih praznikih in med časom štetja vodnih ptic!

Seji Izvršilnega odbora

Izvršilni odbor (IO) se je sestel 2. oktobra 2000 in se najprej seznanil z delom pisarne in napredovanjem ključnih projektov. Pregledal je delo koordinatorja za zimsko štetje vodnih ptic (B. Štumberger) in se strinjal z načrtovanimi koraki. Ustanovil je delovno skupino za pripravo Rdečega seznama pri DOPPS, sprejel rebalans proračuna za leto 2000 in določil pristop k reševanju problematike streljanja kormorana v Sloveniji. Na seji 8. novembra 2000 je IO koordinacijo projekta kormoran predal v reševanje pisarni DOPPS, sprejel nova pravila za izbor nagrade Zlati legat in imenoval žirijo za podelitev nagrade. Sprejel je poročila in program delovanja DOPPS-ovega Sveta za Škocjanski zatok, Sveta za azil in predstavnika DOPPS pri projektne svetu za Krajinski park Ljubljansko barje.

Civilno služenje vojaškega roka

Ministrstvo za obrambo in Ministrstvo za notranje zadeve sta društvu odobrili prošnjo, ki vojaškim obveznikom omogoča civilno služenje vojaškega roka na sedežu društva v Ljubljani. Na leto lahko DOPPS sprejme omejeno število obveznikov, ki jih izbere Ministrstvo za obrambo. V letu 2000 tako opravljajo nadomestno civilno službo pri DOPPS trije obvezniki. Z nastopom civilnega služenja pri DOPPS kandidati pridobivajo dodatna znanja o ravnanju z naravnimi viri, okolju in naravovarstveni problematiki ter se izpopolnjujejo v kartografiji in orientaciji na terenu. S sodelovanjem pri DOPPS-ovih projektih pripomorejo k ohranjanju ogroženih rastlinskih in živalskih vrst ter njihovega življenjskega prostora.

DOPPS je odprl pisarno tudi v Cerknici

Ob podpori Občine Cerknica ima društvo od začetka oktobra svojo pisarno tudi v Cerknici (Cesta 4. maja 51). Ta pridobitev je posebej pomembna za člane Notranjske sekcije, ki jim bo društvo odslej še bolj pri roki.

Otvoritev učne poti okoli Kočevskega (Rudniškega) jezera

Kočevski župan Janko Veber je 26. septembra 2000 odprl učno pot, ki jo je ob pomoči Ljubljanskega regionalnega Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine in Občine Kočevje postavil DOPPS. Na otvoritvi je snovalec poti Mirko Perušek predstavil zloženko o jezeru, ki obiskovalcem predstavlja najpomembnejše vrednote jezera, ter vsako od informativnih točk ob krožni poti. Vabljeni k ogledu!

Damijan Denac

Upravno sodišče RS je izdalo sklep in odločilo, da se zahteva za izdajo začasne odredbe delno ugotovi in se začasno, do pravnomočnosti sodne odločbe v tem upravnem sporu, zadrži izvajanje odstrela, drugi ukrepi (omejevanje in preprečevanje dostopa pticam do ribogojnic, sredstva za odvracanje ptic) pa se lahko izvajajo.

SVET PTIC 13

kormorane streljali le, če bo vodstvo LZS tako hotelo. Zato nam je vodstvo LZS zagotovilo, da bi se za odstrel odločili le ob soglasju z DOPPS. Zato v DOPPS-u pozivamo Upravni odbor LZS, naj sprejme interni akt, ki bo članom LZS prepovedoval pobijanje kormoranov.

Dodatne informacije:

“Načrt za upravljanje s kormoranom, *Phalacrocorax carbo sinensis* na območju Republike Slovenije za leto 2000-2001” je v nasprotju z Zakonom o ohranjanju narave, saj ta izrecno prepoveduje pretirano zniževanje številnosti katerekoli živalske vrste.

Nobenega dokaza ni, da bi kormoran v naravnih razmerah ogrožal katerokoli vrsto rib na odprtih vodah. Ministrstvu ne navajata nobenih dokazov, da je ukrep zniževanja številnosti kormoranov na odprtih vodah potreben.

Ministrstvu prav tako ne analizirata posledic ukrepa – ni jasno, kaj bo ribištvo z ukrepom sploh pridobilo.

Julian Hughes, vodilni strokovnjak za kormorane pri britanski RSPB, ki je s prek milijon članov največja naravovarstvena organizacija v Evropi, je izjavil: »Če bodo v Sloveniji zares postrelili dve tretjini prezimujočih

kormoranov, bo to najhujši poseg doslej. Česa podobnega niso storili še v nobeni evropski državi.«

“Pobijanje kormoranov v načrtovanem obsegu bo bistveno negativno vplivalo na populacije drugih vrst vodnih ptic, ki prezimujejo v Sloveniji. Načrt predvideva streljanje kormoranov tudi na Ptujskem jezeru, ki je evropsko pomembno prezimovališče vodnih ptic (januarja 1999 smo našli prek 13 000 vodnih ptic drugih vrst). Dejstvo je, da kormorani lahko na nezavarovanih ribogojnicah povzročijo veliko škodo. Škodo je mogoče v celoti odpraviti, če so ribogojnice ustrezno zavarovane. V ta namen po svetu že dolga leta in v velikem obsegu ribogojnice prekrivajo z mrežami, obstajajo pa tudi drugi učinkoviti ukrepi. ■ ■ ■

odločitvi ministra za kmetijstvo Cirila Smrkolja, da vnos odstrel 2140 kormoranov. Ti gredo močno v nos ribičem, ker naj bi jim na veliko odškrinili ribe, za kar ne dobijo nobene odškodnine. Počeni pa je ne bo odneslo niti osesmdeset medvedov in tjašket krokodir, ki so prav tako predvideni za načrtni odvzem iz narave.

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic (DOOPPS), ki je presenečeno, da se fiktivni, očitno vsaj stunga ministristvo za okolje, se je na ministrstvo očitno takoj odzvalo. Nacrtovani ukrep opazovanja za genocid, sni bi na milijone poškodali

jelekturna žilnica podleglo kar dve tisočini komornikov, ki k nam prištevajo na prezimovanje. Šlobenemu ni mar za tisoče kotikov, ki tudi letijo prek naše dežele, in jih ne srečamo. Ne vem, zakaj bi morali na komornike dodajati Etoke. Umam iz duševne moti hvo.

Na se bori na ministarstvu zapadne pomoći zločin se smanjio začetom valdovim po požatjevanju ribičev i pastirne na letu plovila kar obvesti njih trojčak je napušt, bolj težko pti in tako zaključiti, da se je priazna rib zmanjšala za polovico. Frhly je leta prej obšli pet tisoč, omotelo so jih našli 3400, zato so pri sešani močta za upravljanje je zvalsko se uprlovali zlatu sredino. Što Sibiru stavila je trčni zmanjšati mora na pol, da bi bilo zmnoženosti ljubivo je premoš. Dva trčni se se vedno dovolj, da ne bodu to je, promotivno, ratuje mre. Što

Lovska vr

Odstrel krokarjev preložen do razrešitve pritožbe

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) je 3. oktobra 2000 sprejelo odločbo, s katero je odredilo odstrel 20 krokarjev v loviščih Lovskih družin Jesenice, Stol, Begunjsčica in Dobrča. In odločbi je pobijanje utemeljeno s škodo, ki naj bi jo krokar povzročal na poljih, sadovnjakih in pravkar poleženih jagnjetih. Pri tem dokument ne navaja konkretnih podatkov o škodi, ampak uporablja čustveno obarvane izraze (npr. »...vrsta je prava nadloga v dolinah...«) in neresnice (»... da ne pride do izpada pridelka, morajo kmetje koruzo, žito ponovno saditi...«). To pa v dokument, ki bi ga MKGP kot ena najvišjih državnih institucij moral strokovno dobro utemeljiti, seveda ne sodi. Društvo za opazovanje in proučevanje ptic ni bilo uradno seznanjeno z nastankom odločbe in se je zoper njo pritožilo na Upravno sodišče RS. To je 8. novembra 2000 izdalo odločbo, s katero je do pravnomočne sodne odločitve zadržalo izvajanje odločbe.

Pri vsej zadevi si ne morem kaj, da se ne bi zgrozil nad primitivnostjo razmišljanja, ki veje iz odločbe. Krokar je bil pri nas zaradi lova že zelo redek in je potreboval zakonsko

zaščito, da si je spet opomogel. Zdaj, ko je njegova populacija spet stabilna, pa jo očitno lahko spet zdesetkamo. O škodi, ki naj bi jo povzročal, je seveda nesmiselno govoriti; po tej logiki lahko zaradi nekaj pojedenega zrnja z njive postrelimo vse vrane in golobe. Vsemu navkljub ima naš najmogočnejši vran na državni ravni srednjeveški status hudega škodljivca, morda celo hudiča.

Jakob Smole

preizkušena kakovost - nizka cena

SPEKTIVI

Norconia 12-36x50 zoom
cena **36.000 SIT**
+ poština

Nudimo veliko izbiro lovskih
spektivov: Norconia 12-36x50
zoom, Norconia 15, 30x80 -
menjava okularjev, BSA 20x40,
BSA 20-40x40 zoom, BSA 15-
45x50 zoom, BSA 20-60x60
zoom ZRT 30, 60x70 preklp,
ZT 15-60x66 zoom. Vsi spektivi
so v kompletu s stojalom.

BELUGA d.o.o., Slovenska c. 8, 1000 Ljubljana, 01/ 25 10 880, 041 72 60 11

Veliki detel

PTICA LETA 2001

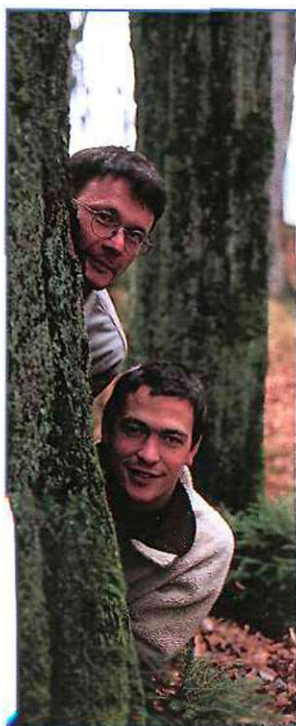
Leon Kebe in Tomaž Mihelič

Zakcijo Ptica leta želimo predstaviti izbrano vrsto ptice najširšemu krogu ljudi. Opozoriti hočemo na vzroke za njeno ogrožanje in posredovati predloge, da vrsto karseda zaščitimo. Samo s sodelovanjem najširšega kroga članov lahko pridobimo čimveč natančnih podatkov o določeni vrsti, ki so ključni za uspešno varstvo. Pri izbiri ptice leta pazimo, da je vrsta v Sloveniji kar najbolj razširjena in prepoznavna, kar seveda omogoča vključevanje vseh članov.

Za ptico leta 2001 smo izbrali velikega detla *Dendrocopos major*. Njegov življenjski prostor obsega gozdni prostor od arktične tajge prek borealnih in zmernih gozdov do alpskega in mediteranskega gozdnega prostora. Velikega detla lahko najdemo tam, kjer so drevesa dovolj debela, da si v njih naredi gnezdo. Posamezna drevesa ali skupine dreves v parkih, vrtovih, sadovnjakih so lahko primerno mesto. Če je v bližini gozd, si bo dom raje poiskal v njem. Gnezdi v drevesnem duplu, ki si ga izteše v deblo. Če je duplo primerno, ga uporablja več let zapored, če ni, si napravi novega. Skupaj z drugimi primarnimi duplarji tako omogoča gnezdenje še drugim vrstam, ki se kasneje naselijo v duplo. Kljub temu, da veliki detel velja za razširjeno in številno

Foto: Mirko Perusek
Veliki detel *Dendrocopos major*

Leon Kebe se je rodil jeseni 1967 v Postojni. Na Biotehniški fakulteti v Ljubljani je končal univerzitetni študij gozdarstva. Zaposlen je na DOPPS-u kot projektni koordinator. Zanima ga vse kar je povezano z gozdom in življenjem v njem.

Tomaž Mihelič se je rodil jeseni 1974 v Ljubljani. Je absolvent gozdarstva na Biotehniški fakulteti v Ljubljani. V ornitološke vode je zabredel zaradi naravovarstva, ki je tudi vodilo v njegovem življenju.

vrsto, je ogrožen. Intenzivna sečnja v gozdovih mu jemlje trhla in nagnita drevesa, kjer se prehranjuje in gnezdi. Kljub temu, da velja za primarnega duplarja, si praviloma izkoplje duplo v že nekoliko zmešan les. Prav tako mu gnezdišč primanjkuje okrog naselij, saj stari sadovnjaki, v katerih gnezdi, počasi in vztrajno izginjajo.

Kot vsako leto bo tudi letos Ptica leta glavna tema fotografskega natečaja, ki ga skupaj prirejata naše društvo in družba Mobitel. V zvezi s tem le majhen namig. Pozimi, ko v naravi navadno primanjkuje hrane, se veliki detel rad ustavi na kosilu v okolici človekovega bivališča. Še posebej se razveseli dobre lojene pogače. To pa je izvrstna priložnost za dober posnetek, kakršnih vedno primanjkuje. Akcija Ptica leta poteka letos že četrtrič. Do sedaj se je že dobro prijela. Tako vas tudi letos vabiva, da se te naravovarstvene akcije udeležite v čim večjem številu. Prav vsak podatek o velikem detlu bo prispeval k njegovemu boljšemu poznavanju in s tem k njegovi uspešnejši zaščiti.

Ksodelovanju pri akciji Ptica leta ste vabljeni prav vsi!

Zimska raca

Zimska raca je ena izmed najmanjših rac. Od večine svojih sorodnic se loči po nekaterih značilnostih, ki so predvsem posledica prilagoditev morskemu načinu življenja.

Luka Božič

foto: Luka Božič

Odrasel samec zimske race *Clangula hyemalis* v svatovskem

Bliža se zima, torej tisti letni čas, ko se podoba naših krajev najbolj spremeni. Mnoge vrste ptic zapustijo svoja gnezdišča, k nam pa priletijo druge iz severno ležečih dežel. Te se bodisi pri nas ustavljajo le na selitvi bodisi tukaj prezimujejo. Med njimi so zelo številne tudi različne vodne ptice, zato je pozimi pozornost opazovalcev ptic pogosto usmerjena na vodna telesa. Na odprtih vodnih površinah se lahko zbere veliko število prezimujočih ptic, kar omogoča razmeroma preprosto, nenaporno in zanimivo opazovanje tudi ornitologom začetnikom. Vse, kar potrebujemo pri takšnem opazovanju, sta primeren daljnogled in dober terenski priročnik, na večjih jezerih pa žal ne gre brez teleskopa. Najbolj pomembne lokalitete za vodne ptice pri nas so Sečoveljske soline, Cerknjsko jezero in številna akumulacijska jezera na rekah, med katerimi imata posebno mesto Ormoško in Ptujsko jezero. Največji delež med vodnimi pticami sestavljajo različne vrste rac in z eno izmed njih se bomo podrobneje seznanili v tem prispevku.

Zimska raca *Clangula hyemalis* spada tako kot vse druge vrste rac v družino plovcev Anatidae, ki je tudi edina družina obsežnega reda plojkokljunov Anseriformes v Evropi. V to skupino uvrščamo med drugim tudi gosi in labode. Zimska raca sodi skupaj z belolisko *Melanitta fusca*, črno raco *Melanitta nigra* in gago *Somateria mollissima* v množico pretežno morskih vrst rac, ki se v notranjosti celine le redko pojavljajo. Navezanost na morsko okolje je zelo izrazita pri zimski raci, tako da ni čudno, da so jo različni zgodovinski avtorji (npr. Reiser) iz naših krajev imeli za naključnega

gosta skorajda neprimerljive redkosti. Tako je ostalo vse do zgodnjih osemdesetih let, ko je bilo prvič v Sloveniji ugotovljeno prezimovanje na Ptujskem jezeru. V letih, ki so sledila, smo ugotovili, da je zimska raca predvsem v severovzhodni Sloveniji reden zimski gost, v nekaterih zimah pa tudi prezimovalec. Najdaljše zadrževanje skupine teh rac pri nas je bilo zabeleženo v zimi 1995/96. V tem času so štirje osebki na Ptujskem jezeru preživel skoraj pol leta – med koncem oktobra 1995 in koncem marca 1996. V naslednjih letih so opazovanja zimskih rac začuda ponovno postala zelo redka, tako da o njenem resničnem statusu pri nas lahko le ugibamo. Res je, da je zimska raca redna prezimovalka na nekaterih velikih jezerih evropske celine, na primer v Švici.

Nasprotno pa je populacija zimske race v svetovnem merilu zelo velika, čeprav se številčne ocene o njej močno razlikujejo. Zadrževanje velikih jat daleč na odprtem morju v zimskem času onemogoča natančen census vrste. Raca je cirkumpolarno razširjena, saj se njen gnezditveni areal razteza neprekinjeno od Beringovega preliva na vzhodu, prek skrajnega severnega dela azijske celine in Evrope, obal Grenlandije ter arktičnega dela Kanade do Aljaske na zahodu. V Evropi gnezdi okoli 10.000 parov, kar je razmeroma nepomembno število v primerjavi s približno desetmilijsko svetovno populacijo. Zimska raca gnezdi v bližini manjših vodnih površin in močvirij, obdanih s tundrsko vegetacijo, redkeje pa tudi na manjših otočkih v morju in vzdolž fjordov. V območjih visokega severa je ena izmed najznačilnejših vodnih ptic, ki prične z gnezditvijo, takoj, ko nastopi prva odjuga in se začne taliti led. Pogosto gnezdi znotraj kolonij polarnih čiger *Sterna paradisea*. Kmalu po pričetku gnezditve samci zapustijo valeče samice in odletijo na odprto morje, kjer se golijo skupaj z negnezdečimi oziroma spolno nezrelimi osebki. Samice tako same skrbijo za mladiče, pri čemer pogosto ena samica vodi mladiče iz več legel. Konec poletja se pričnejo zimske race zbirati v velike jate, ki nato odletijo na prezimovališča. Predvidevajo, da je veliko prezimovališč te vrste še nepoznanih oziroma tudi ni jasno, od kod izvirajo ptice s posameznih prezimovališč. Najpomembnejše takšno območje v Evropi je Baltičsko morje, kjer se zadržuje 90 odstotkov evropske prezimujoče populacije.

Zimska rasa je ena izmed najmanjših rac. Od večine svojih sorodnic se loči po nekaterih značilnostih, ki so predvsem posledica prilagoditev morskemu načinu življenja. Je izvrstna potapljavka, saj išče hrano tudi na globini deset metrov in več. Njeno okostje je prilagojeno visokemu pritisku v večjih globinah, ki je v nasprotju z večino ptic manj porozno. Pri potapljanju si zimska rasa pomaga s perutmi. Čas, ki ga preživi pod vodno gladino, je lahko zelo dolg. Na Ptujskem jezeru na primer je znašala najdaljša dolžina enega potopa celo minuto. Prehranjuje se predvsem s školjkami in polži, ponekod sestavljajo pomemben delež prehrane tudi majhni raki in ličinke žuželk. Na Ormoškem in Ptujskem jezeru, od koder izvira tudi največ naših opazovanj, je verjetno najpomembnejša hrana zimske race školjka trikotničarka *Dreissena polymorpha*, ki se je v zadnjem desetletju močno razširila. Podobno velja tudi za druge vrste morskih rac, ki se ustavijo na Ptujskem in Ormoškem jezeru. (npr. beloliska).

Tako kot velika večina rac ima tudi zimska močno izraženo spolno dvoličnost. Ta se pri zimski raci ohranja tudi sezonsko, saj poznamo pri obeh spolih kar štiri različne stadije, ki so posledica treh golitev. Po dve takšni obliki ustrežata svatovskemu (pozimi in spomladi) oziroma eklipsnemu perju (poleti) drugih vrst rac. Seveda se tudi pri tej vrsti večkrat na leto golijo le nekatera peresa (npr. značilna podaljšana skapularna ali ramenska peresa pri samcu), medtem ko se letalna, repna in nekatera peresa trupa golijo le enkrat letno. Da bi bila zmeda še večja, se tudi prvoletni

osebki razlikujejo od odraslih. Ta razlika je lepo vidna v prvem zimskem perju, v prvem poletnem pa je že težko zaznavna. V praksi je posledica tega pogosto razmeroma težka opredelitev opazovanih zimskih rac glede spola in starosti, sama vrsta pa je zavaljo edinstvenega barvnega vzorca skoraj nezamenljiva. Tukaj moram dodati, da se pri določanju ne kaže zanašati na samčeva dolga repna peresa, saj jih pogosto vleče za seboj po vodni gladini in tako niso vselej vidna. Za samca je v vseh starostih in letnih časih značilna rožnata lisa na kljunu, ki pa jo z večje razdalje težko opazimo.

Kljub svoji številnosti in velikim populacijam je zimska rasa vendarle ranljiva vrsta. Ogrožajo jo razlitja nafte iz tankerjev in pretiran ribolov. Zimska rasa se na morju združuje v velike, tudi več desetisočglave jate. Znanih je kar nekaj množičnih poginov te vrste zaradi razlitij nafte iz tankerjev v severnih morjih. Prevelik izlov rib pomeni pomanjkanje hrane za velike jate zimskih rac. Takšne tesno povezane agregacije, ki oblikujejo tudi razmeroma velik delež celotne populacije, so zelo dovzetne za različne motnje v okolju. Čeprav je bil na nekaterih delih njenega areala že zabeležen močan upad prezimujočih ali gnezdečih populacij, zimska rasa globalno gledano še ne sodi med ogrožene vrste. Kakorkoli že, ornitologi smo vselej veseli pogleda na to očarljivo popotnico s severa, ki nam ob mrzlih terenskih dneh dopolni zimsko idilo, ali pa nas v pozni jeseni opomni, da se ta letni čas dokončno poslavlja. ■ ■ ■

fotograf: Janka Babič

Zimske race *Clangula hyemalis* na prehodu iz zimskega v poletno perje

Begunjščica in Stol

Borut Rubinič

Foto: Borut Rubinič

Pogled na vzhodni del Karavank s Stola

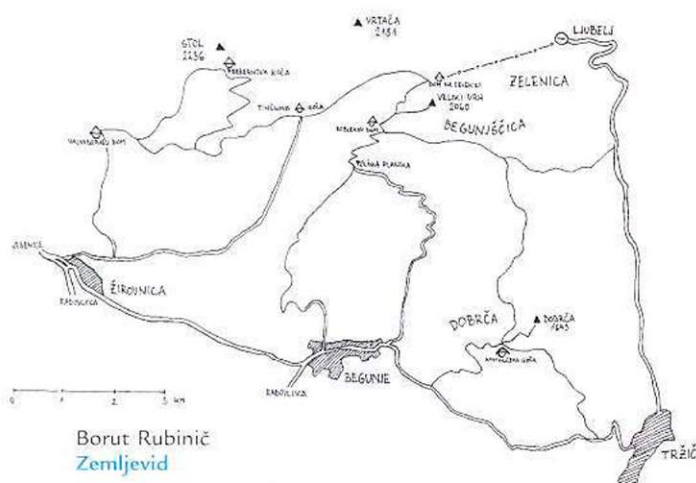
Opis območja

Nekoliko razširjeno območje Begunjščice z najvišjim vrhom – Velikim vrhom (2060 m.n.v.) - obsega precej strm, visok in razpotegnjen gorski greben ter nižje planotasto območje, ki se razteza med Ljubljem in Begunjami v Karavankah. Naprej proti zahodu se gorski svet Karavank še bolj dvigne in doseže svojo najvišjo točko na vrhu Stola (2236 m.n.v.). V splošnem lahko svet srednjih Karavank označimo s strmimi pobočji, ki se spuščajo v ozke doline in grape, kjer ležijo v viharjih in neurjih iztrgana in nametana debela. Sredi teh dolin in grap neredko tečejo hudourniški potoki. Pod gozdno mejo se raztezajo obsežni, večinoma prijetno z mahom prekriti mešani in iglasti gozdovi, kjer prevladujejo smreka, jelka, bukev in gorski javor. Nad gozdno mejo srečamo pas ruševja, še više gruščnato in skalnato pokrajino, ki je značilna za gorski in visokogorski svet. Na mnogih delih, kjer se gozd umika ruševju in postopno prehaja v travnate zaplate, se razprostirajo visokogorski pašniki, kjer se pasejo krave, obenem je to tudi gnezdišče mnogih gorskih vrst ptic. Poleg

Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alp lahko le še v Karavankah opazujemo nekatere tipične gorske vrste ptic, ki poseljujejo skalnata visokogorska območja nad gozdno mejo in jih navadno lahko označimo kot ostalino minulih ledenih dob ali ledenodobne relikte. V nasprotju s temi popolnoma visokogorskimi vrstami pa lahko v nižje ležečih predelih, npr. v soteski Drage in na Sv. Petru nad Begunjami, poraslih z mešanim gozdom, najdemo povsem druge, večinoma gozdne vrste ptic.

Dostop

Begunje ležijo le nekaj kilometrov od hitre, za motorna vozila rezervirane ceste med Ljubljano in Jesenicami. Tja lahko zavijemo na več mestih pred Radovljico in za njo ter za Lescami. Iz Begunj se lahko proti Begunjščici odpravimo po dveh poteh. Prva vodi skozi Drago in Preval do Roblekove kočice pod Srednjim vrhom (1979 m.n.v.), druga pa prek Sv. Petra in Polške planine, ravno tako do Roblekove

koče. Če imamo več časa in se odločimo, da bomo eno ali več noči prespali v planinskih kočah, ki jih je sicer v tem delu Karavank v obilju, se z Begunjsčice lahko odpravimo proti Stolu ali še naprej proti zahodu. Tja spet vodi več poti, npr. mimo Tinčkove koče proti Zabreški in Žirovniški planini ter Valvasorjevemu domu, ali pa čez Zelenico, mimo Šije proti Prešernovi koči tik pod Stolum. Velika večina pešpoti je lepo označenih, na križpotjih so tudi smerokazi.

Gnezditve

Kot rečeno, je vrstna sestava gnezdk in omenjenem območju zelo odvisna od nadmorske višine in posledično rastja. Tako v nižjih predelih, ki jih obrašča mešan in nekoliko višje iglast gozd, gnezdi tipične montanske gozdne vrste, kakršne so menišek *Parus ater*, čopasta *Parus cristatus* in gorska sinica *Parus montanus*, dolgoprsti plezalček *Certhia familiaris*, carar *Turdus viscivorus*, komatar *Turdus torquatus*, ob gorskih potokih pa siva pastirica *Motacilla cinerea* in stržek *Troglodytes troglodytes*. Pogosti so čizek *Carduelis spinus*, kalin *Pyrrhula pyrrhula*, krivokljun *Loxia curvirostra*, krokra *Corvus corax*, krekovt *Nucifraga caryocatactes* in črna žolna *Dryocopus martius*. V pasu ruševja srečamo mlinačka *Sylvia curruca* in ruševca *Lyrurus tetrix*. Na odprtih delih visokogorja, ki jih preraščajo skromna trava, nizko šašje in lišaji, ter na visoko ležečih planinskih pašnikih srečamo vriskarico *Anthus spinoletta*, kupčarja *Oenanthe oenanthe* in planinsko pevko *Prunella collaris*, najvišje v skalah pa šmarnico *Phoenicurus ochruros*, planinsko kavko *Pyrrhocorax graculus* in belko *Lagopus mutus*. Od ujed tu srečamo kanjo *Buteo buteo* in skobca *Accipiter nisus* v nižjih predelih ter postovko *Falco tinnunculus* in planinskega orla *Aquila chrysaetos* v višjih legah. Na jasah, obdanih z mladim

smrečjem, lahko, če imamo srečo, opazujemo tudi našo najmanjšo sovo, malega skovika *Glaucidium passerinum*.

Prezimovanje in prelet

Zimski čas v tako goratem območju je za ptice še posebno neprijazen, saj so zaloge hrane izjemno omejene. Večina ptic se premakne v nižje ležeče kraje, kjer je zimska odeja tanjša in hrana dostopnejša, na najvišjih delih vztrajajo le belke in maloštevilne planinske kavke. Sinice, brglezi, plezalčki in kraljički se združujejo v jate, saj so le tako varnejši pred plenilci, kakršna sta skobec in mali skovik. Nekoliko zanimivejši od zimskega časa je čas preleta, ko te kraje obiskujejo gostje s severa, kakršne so pinože *Fringilla montifringilla* in vinski drozgi *Turdus iliacus*.

Druge zanimive živali

Med večjimi sesalci lahko na območju Begunjsčice in osrednjih Karavank opazujemo gamsa *Rupicapra rupicapra*, kozoroga *Capra ibex* in planinskega zajca *Lepus timidus*. Med plazilci in dvoživkami v gozovih naletimo na živorodno kuščarico *Lacerta vivipara* in planinskega močerada *Salamandra atra*, na bolj skalnatih, sončnih legah pa lahko vidimo gada *Vipera berus*. ■ ■ ■

Foto: Borut Rubinič
Planinska kavka *Pyrrhocorax graculus* živi na najvišjih delih Karavank

Murska šuma

- poročilo z društvenega izleta

Franc Bračko

foto: Franc Bračko
Udeleženci izleta v Mursko šumo

Lepšega vremena za izlet, kot je bilo v nedeljo 21. maja 2000, si nismo mogli izbrati. Po dvodnevem dežju je bilo v hladnem nedeljskem jutru nebo kristalno čisto in sonce je 12 udeležencev izleta dobesedno vabilo v naš skrajno vzhodni konec dežele. Najprej smo našo ornitološko radovednost potešili pri Petišovskem jezeru. Kobilar, rakar, slavec, trstni cvrčalec, trstni strnad in številne bičje trstnice so prepevali in se izpostavljali toplemu soncu ter našim pogledom skozi teleskope. Ob prihodu v Mursko šumo so nas že po nekaj korakih s petjem pozdravili belovrati muharji, ki so se spreletavali visoko v krošnjah dreves. Veliki detli so hranili glasno oglašajoče se mladiče. Žal nekaterih ptic ni bilo moč videti, ampak le slišati, na primer: srednjega in malega detla, kratkoprstega plezalčka, cikovta in stržka. Med številne glasove črnohlavk, ščinkavcev, rumenih strnadov in taščic so se mešali klici speljanih brglezov in različnih siničjih družin. Seveda moram omeniti tudi tisto neprijetno plat bivanja v Murski šumi, kajti vso pot so nas oblegali in pikali roji komarjev.

Paša za oči se je pričela šele na planem med travniki in polji pred mrtvico Muriša. Pa tudi komarje smo pustili v gozdu. V zraku kanje, bela štoklja, sršenar, škrančarji in postovka.

Na tleh rjavi srakoper, rjava penica, močvirska in bičja trstnica, rečni cvrčalec in kobiličar. Že skoraj preveč, da bi si vse lahko ogledali po vrstnem redu. Ob Muriši nas je prevzel čudovit prizor modrine neba in vode ter belih lokvanjev med rumenimi cvetovi blatnika. Nad vodno površino pa so švigali številni kačji pastirji. Tukaj gnezdijo liske, čapljica, mali ponirki, mlakarice, rakarji, bičje in močvirske trstnice in trstni strnadi. Nekje za našimi hrbti se je oglasila prepelica, poljski škranec pa je neutrudno drobil svojo kitico. Med vračanjem smo opazovali še divjo grlico, si ogledali logarnico tukajšnjih gozdarjev in zanimive gnezdišnice, obešene na pročelju zgradbe. Pogledali smo tudi v bližnjo petišovsko gramoznico, kjer smo opazovali plašico pri graditvi gnezda.

Čepprav je bil izlet zaključen sredi popoldneva, smo se na poti domov ustavili še ob Ormoškem jezeru, kjer običajno ne manjka zanimivosti in presenečenj. Na jezeru smo videli zapoznelega samca zvonca, v lagunah črno štokljo, reglje, črne in belolične čigre, zelenonoge in močvirske martince, pikastega martinca ter jato togotnikov, med katerimi sta bila tudi dva Temminckova prodnika. Na obeh splavih za čigre so slednje že mirno valile, rečni galebi pa so svoja gnezda mojstrsko namestili kar na plavajoče rastline in odpadke v laguni. ■ ■ ■

Delovna akcija v Vrbovskih talih

Tomaž Jančar

Udeleženci akcije ob zasluženi malici

Dolgoročni načrt je, da DOPPS na Ljubljanskem barju ustanovi velik ornitološki rezervat. Da bi si nabrali upravljalvske izkušnje, smo pred leti od sklada kmetijskih zemljišč najeli nekaj zaraščajočih se travnikov v skupni velikosti približno tri hektarje. Parcele so v Vrbovskih talih, kakšna dva kilometra severno od Bresta.

Na parceli in v okolici je lani podrobno popisal ptiče Dare Fekonja. Izkazalo se je, da v starem grmovju, ki porašča osrednji del parcel, gnezdi le malo ptičev. Zato smo se odločili, da vsaj del starega grmovja odstranimo. S popisom v naslednjem letu bomo ugotovili, kako je odstranitev grmovja vplivala na združbo gnezdil.

Delovno akcijo, ki se je udeležilo 17 članov DOPPS-a, smo izvedli v soboto 21. oktobra 2000. Uspelo nam je otrebiti kakšnih 700 m² vrbovega grmovja, na koncu nagrmedenega v tri gromozanske velike kupe vejevja. Z rezultatom smo bili kar zadovoljni, čeprav je večino grmovja ostalo še za naslednjo delovno akcijo. Akcijo smo zaključili s prijetnim piknikom ob tabornem ognju. ■ ■ ■

Udeleženci akcije ob zasluženi malici

PREDAVANJA IN IZLETI

februar 2001

Izleti

10. februar 2001 (sobota) - Ormoško jezero (Jakob Smole) zborna mesto ob 7. uri na železniški postaji v Ormožu. Ormoško jezero je edino slovensko prezimovališče gosi. Izlet prirejamo tradicionalno za vse tiste, ki želijo doživeti panonski sončni vzhod in jate gosi ob vzletu proti prekmurskim ravninam. Ponuja se priložnost za opazovanje beločelih in njivskih gosi ter vrst rac, ki na jezeru prezimujejo. Ogledali si boste lahko tudi največjo ornitološko opazovalnico pri nas.

18. februar 2001 (nedelja) - Tivoli (Dare Fekonja) zborna mesto pri podhodu na promenadi proti Cekinovemu gradu ob 9.30 uri.

Izlet v Tivoli je namenjen vsem tistim, ki se želijo seznaniti s pticami okolice naših domov, vrtov in parkov. Presenečeni boste nad zanimivostjo ornitofavne tivolskega parka in Rožnika. Obisk izleta priporočamo za najmlajše. Priložnosti za opazovanje sinic, zelencev, velikih detlov, dleskov ... ne bo manjkalo.

Predavanja

kraj: *Pedagoška fakulteta Maribor, Koroška cesta 160, 2000 Maribor*

predavalnica: 0.80

termin: *prvo sredo v mesecu*

čas: *ob 18. uri*

7. feb. 2001 dr. Peter Sackl: Delta Volge in stepe južne Rusije

Volga je največja evropska reka s posledično največjim sistemom pritokov. Njena delta pokriva 19.000 km² površine, v zaledju pa se nahajajo stepe in polpuščave s slanimi jezeri. Svoje izkušnje in izjemna opazovanja bo delil z nami poklicni ornitolog iz sosednje Avstrije.

kraj: *Hotel Holiday Inn, Miklošičeva 1, 1000 Ljubljana*

termin: *četrtki*

čas: *ob 19. uri*

1. feb 2001 Katarina Denac: Ljubljansko barje

Kljub množici uničevalnih posegov, ki so Barje že prizadeli je to še vedno naše najpomembnejše gnezdišče travniških ptic. Obsežni močvirni travniki so njegovo največje naravno bogastvo v mednarodnem in državnem merilu. Na

predavanju bo tekla beseda o tem naravnem bogastvu, kot tudi o vzrokih za njihovo ogrožanje.

22. feb. 2001 Franc Bračko: Mura

Mura - edina večja slovenska reka, ki znotraj visokovodnih nasipov redno poplavlja in obdajajoči poplavni gozdovi - loke z živimi vodnimi rokavi in mrtvicami predstavljajo neponovljiv življenjski prostor živalskih in rastlinskih vrst, ki so v osrednji Evropi že na pragu izumrtja. Ornitološke zanimivosti: črna štokljka, srednjega detla, rumenega vrtnika, čebelarja ..., kot tudi drugo favno in floro ter območje samo nam bo ob odličnih diapozitivih predstavil izvrstni poznavalec tega območja in njegove ornitofavne g. Franc Bračko.

kraj: *gimnazija Koper, Cankarjeva ulica 2, 6000 Koper*

termin: *četrtki*

čas: *ob 18. uri*

1. feb 2001 Slavko Polak: Mednarodno pomembna območja za ptice - IBA

Mnogim ogroženim vrstam ptic lahko zagotovimo preživetje tako, da ohranimo njihova bivališča. Temu je namenjen svetovni program varstva - Mednarodno pomembna območja za ptice - IBA v katerega je vključena tudi Slovenija preko DOPPS. Namen in podrobnejšo predstavitev projekta vključno s predstavitev slovenskih IBA območij nam bo predstavil slovenski koordinator projekta.

kraj: *dvorana pod Ljubljansko banko v Cerknici,*

Cesta 4. maja 16, 1380 Cerknica

termin: *tretji četrtki v mesecu*

čas: *ob 19. uri*

15. feb. 2001 Al Vrezec: Malezija - opazovanje ptic v obalnem območju (koralni grebeni, mangrove)

Predavatelj bo predstavil drugi del opazovanja ptic v tropski Maleziji. Kot se lahko spomnite je opazovanje ptic v tropskem deževnem gozdu Malezije že predstavil v prvi letošnji številki Sveta ptic. Tokrat bo beseda tekla o obalnih območjih, kjer bo poudarek na koralnih grebenih in mangrovah, zanimivem habitatu zlasti selečih se ptic in tudi nekaterih specialistov, kot je prelestna mangrovska pita *Pitta megarhynchos*.

Popravek

V prejšnji številki Sveta Ptice nam jo je tiskarski škrat zagodel pri datumu predavanja Ala Vrezca o kozači, lesni sovi in koconogem čuku. Predavanje ne bo 10. januarja 2001, kot se nam je zapisalo, ampak v **četrtak 11. januarja 2001.**

Vse druge informacije so pravilne. Prosimo za razumevanje.

Svoboden kot ptica

letos že četrtrič

Tomaž Mihelič

foto: Peter Buchner

Glavna nagrada: Velika bela čaplja *Egretta alba*

Fotografija je eden pomembnejših pripomočkov pri varovanju narave. Ko nam realno predstavi grobe posege v prostor, nam hkrati slikovito in privlačno približa objekt varovanja, naravo. Ptice so le del lepot, ki nas obdajajo - tiste, ki jih moramo nenehno varovati pred uničujočim potrošništvom. Skupaj z družbo Mobitel smo v začetku novembra tega leta odprli razstavo Svoboden kot ptica. Na njej se z 42 fotografijami predstavlja devet slovenskih in devet tujih fotografov, z risbami pa še pet osnovnošolcev, ki razstavo pestro dopolnjujejo. Glavna tema natečaja je bila kavka *Corvus monedula*, ki ste jo zamenjali za iskali na fotografijah. Številne živobarvne ptice so odtegnile pozornost fotografov od temne kavke, ki je kljub temu da domuje v naši neposredni bližini, ostala prezrta. Nekdaj številna vrsta nas postopoma, brez opozarjanja, zapušča. Zaradi obnove starih hiš in cerkva ter opuščanja ekstenzivnega kmetovanja izgublja ustrezna

gnezdišča in prehranjevališča, človeške oči pa praviloma tega ne opazijo. Upanje so nam vlili otroci, ki so se na razstavi predstavili s čudovitimi slikami teh ptic. Znali so jih narisati okrog hiš, kjer gnezdijo. Ujeli so jih na žarečem večernem nebu, ko se na drevesih zbirajo k počitku. Niso se jim izmuznile na travnikih, kjer se hranijo, in tudi ne pri akrobacijah v zraku, ki jih tako radi delajo. Natečaja se je z risbami udeležilo 271 otrok. Želja, da z razstavo vzbudimo zanimanje za ptice in naravo in da obenem opozorimo na dejavnike, ki jo ogrožajo, očitno rojeva sadove. Poleg velikega števila udeležencev, ki jih je bilo letos že 55, se je razlila tudi v mednarodne vode. Tuji fotografi niso prispevali toliko k številnosti kot h kvaliteti številnih likovno dovršenih, obenem pa tehnično popolnih in čistih posnetkov.

Še enkrat hvala vsem sodelujočim in čestitke nagrajencem.

Šesto srečanje mladih ornitologov Slovenije

Damijan Denac

Srečanje mladih ornitologov Slovenije je projekt, ki ima že večletno tradicijo. Prvič je bil izveden leta 1995. Idejni vodja in dolgoletni koordinator projekta Andrej Šorgo je naredil na področju dodatnega izobraževanja učiteljev biologije in posredne ter neposredne animacije mnogih generacij učencev epohalno delo. Do letošnjega 6. srečanja je skupno sodelovalo 53 šol, od tega 48 osnovnih in pet srednjih. Glavni namen projekta je vzpodbujati raziskovalno delo učencev, razvijanje njihove ustvarjalnosti in odnosa do opazovanja, preučevanja ter varstva ptic. Na letošnji razpis smo prejeli 16 raziskovalnih nalog, ki jih je izdelalo 13 osnovnih šol. Skupno število avtorjev raziskovalnih nalog je bilo 61, skupno število mentorjev je bilo 17. Izvedbo letošnjega projekta so omogočili družba Mobitel, Ministrstvo za okolje in prostor, Urad za mladino RS ter Pedagoška fakulteta v Mariboru. Raziskovalne naloge je pred srečanjem pregledala in po usklajenih kriterijih ocenila komisija v sestavi: predsednik komisije Al Vrezec in člana Luka Božič ter doc. dr. Peter Trontelj.

Zadnji dogodek projekta "Srečanje" je potekal 18. novembra 2000 na Pedagoški fakulteti v Mariboru. Udeležilo se ga je 68 udeležencev. Na srečanju so imeli avtorji nalog na voljo deset minut za predstavitev svojega dela. Komisija se je na podlagi recenzije pisnega dela, ustnega zagovora avtorjev in odgovorov avtorjev na njihova vprašanja odločila za najboljše raziskovalne naloge. Predsednik komisije in vodja

projekta sta razglasila najboljše raziskovalne naloge in avtorjem podelila nagrade (strokovno ornitološko literaturo, zgoščenke Ljubljansko barje skrivnostni svet živalskega oglašanja in enoletno članarino DOPPS) ter posebna priznanja. Simbolične nagrade (majico, knjižici Ptice Slovenije - mali priročnik in Vodnik po mednarodno pomembnih območjih za ptice (IBA) v Sloveniji) ter priznanja za udeležbo so prejeli prav vsi avtorji raziskovalnih nalog in njihovi mentorji.

Nagrajene naloge na 6. srečanju mladih ornitologov Slovenije

Tema kavka:

Naslov naloge: Kavka, ptica leta 2000

Šola: OŠ Neznanih talcev Dravograd

Mentorica: Vida Jaušovec

Avtorji: Eni Bačac, Simona Golobranc, Kristina Gracej, Bernarda Hribnik, Katarina Jovič, Mateja Lasič, Blažka Merkač, Lucija Mori, Klavdija Pešl, Mirjana Pešl, Blanka Pušnik, Denis Sahernik, Martina Strmčnik in Natalija Sušec

Individualne naloge v kategoriji od 1. do 6. razreda:

Naslov naloge: Ptice okoli našega doma

Šola: OŠ Božidarja Jakca, Podružnična šola Hrušica

Mentorica: Marjanca Agrež

Avtorji: Mojca Bricelj, Daniela Perdih in Peter Pogačar

Skupinske naloge v kategoriji od 1. do 6. razreda:

Naslov naloge: Kolonija sive čaplje *Ardea cinerea* v Bišu

Šola: OŠ Trnovska vas

Mentorica: Angela Fras

Avtorji: Benjamin Vršič, Simon Polič,

Aleksandra Fras in David Pukšič

Skupinske in individualne naloge v kategoriji od 7. do 8. razreda

Naslov naloge: Ptice v okolici mojega doma

Šola: OŠ Center

Mentorica: Marinka Kastelic

Avtorica: Jana Dular

Naslov naloge: Ptice ornitološkega rezervata Gaj in njegove okolice v Brezju pri Mariboru

Šola: OŠ Tone Čufar

Mentorica: Tatjana Koren

foto: Jakob Smole

Utrinek s šestega srečanja mladih ornitologov Slovenije

Prav vsi avtorji raziskovalnih nalog si zaslužijo priznanje za trud in vztrajnost. Ob tej priložnosti jim še enkrat čestitamo!

Evropski dan ptic

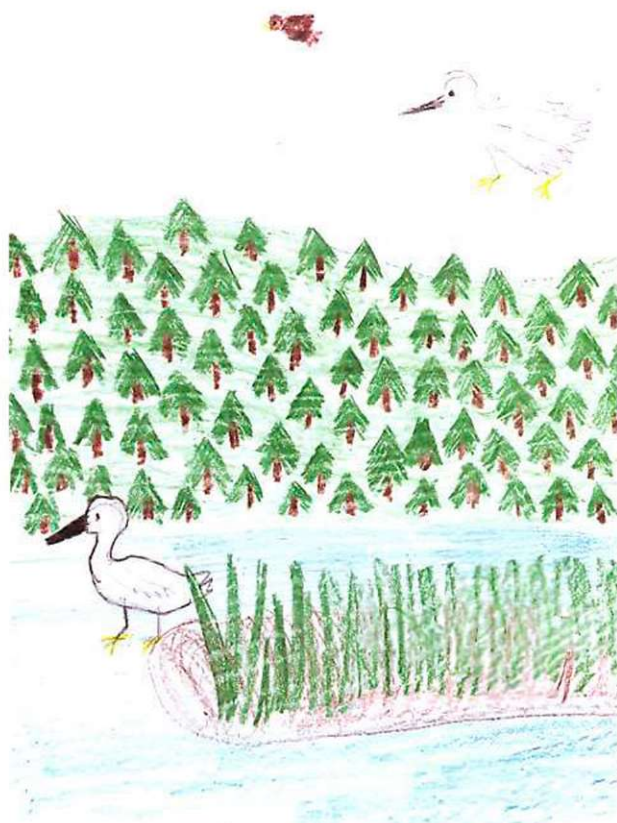
V soboto zjutraj smo šli na izlet. Ker je bil to Evropski dan opazovanja ptic, smo se z avtom odpeljali na Cerkniško jezero. Vodil nas je gospod Leon Kebe. Kljub temu da je bilo slabo vreme, smo videli čapljo, kosa, raco, kanjo, taščico, rečne galebe, belo pastirico in še veliko drugih ptic. Videli smo tudi, kako se obročkajo ptice. Všeč so mi bile čaplje, zato sem jih tudi narisala.

Maruša Mlakar, 3. razred

Opazovanja

Spet imam kup novic za vas. Dne 30. julija 2000 sem opazoval brgleza, kratkoprstega plezalčka in cikovta. Poslal sem vam tri opise ptic. Spet sem odkril gnezdo zelene žolne. Zelo si želim videti smrdokavro. Vsako drevo v bližini sem pregledal, a smrdokavre ni bilo na njem. Je ena mojih najljubših ptic. Videl sem tudi tri kanje, ki so krožile nad menoj. Imel sem tudi bližnje srečanje z mlado srno. To bi bilo za zdaj vse.

Alen Ploj

Razpis za nagrado Zlati legat

DOPPS na podlagi

»Pravil nagrade Zlati legat« objavlja poziv za zbiranje del.

»Zlati legat« je nagrada, ki jo DOPPS vsako leto podeljuje slovenskim ornitologom za najboljše delo s področja ornitologije objavljeno v preteklem koledarskem letu, doma ali na tujem.

Nagrajeno delo poleg priznanja prejme denarno nagrado v višini

50.000 SIT

Žirija v sestavi Luka Božič, akad. prof. dr. Matija Gogala, Slavko Polak in dr. Tomi Trilar bo pregledala: vsa dela, ki jih je izdal ali pripravil DOPPS, vsa dela objavljena v revijah *Acrocephalus*, *Falco* in *Annales* ter dela, ki bodo prijavljena na razpis.

Avtorje, ki so v letu 2000 objavili svoja dela drugje, pozivamo, da kopije svojih del pošljejo do 30. januarja 2001 na naslov DOPPS s pripisom »Za razpis Zlati legat«.

Nagrada bo podeljena na skupščini DOPPS.

Tudi letos je sredstva za nagrado prispevalo podjetje

BIOTEH d.o.o. iz Ljubljane, za kar se mu toplo zahvaljujemo.

Dr. Tomi Trilar, Predsednik žirije Zlati legat 2000

LJUBLJANSKO BARJE

skrivnostni svet živalskega oglašanja

Posnel in napisal Tomi Trilar; zgoščenka z 90. posnetki živalskih oglašanj (celotna dolžina posnetkov: 73'47") in spremljevalna knjižica s 16. stranmi komentarja. Izdal: Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana, 1999.

Al Vrezec

Tomi Trilar
LJUBLJANSKO BARJE
skrivnostni svet živalskega oglašanja

Prirodoslovni muzej Slovenije

Končno smo tudi Slovenci dobili dolgo pričakovano zgoščenko s posnetki živalskih oglašanj, ki bo prišla prav vsakemu ljubitelju narave in življenja v njej. Pri opazovanju v naravi nam pri dojemljanju stvari in dogajanj ne pomaga le vidna informacija, pač pa tudi slušna, ki je včasih lahko zelo pomembna. Nekatere metode v ornitologiji skoraj izključno temeljijo na slušni informaciji in težko bi si dandanes predstavljali kak resen popis ptic brez poznavanja ptičjega petja in oglašanj. Gotovo so prav ptice tiste, ki v naših krajih zvočno prevladujejo nad vsemi ostalimi živimi bitji v naravi, zato niti ne preseneča, da je največji del zgoščenke posvečen prav tej skupini živali, ki jih je predstavljenih kar 82 vrst, kar je večina vseh na Ljubljanskem barju poznanih gnezdilic (106 vrst). Med njimi je tudi nekaj zavidanja vrednih posnetkov kot je svarilno oglašanje fazana *Phasianus colchicus* v letu, ali pa petje samca pri nas redkih pegaste

sove *Tyto alba* in škrlatca *Carpodacus erythrinus*. Gotovo najzanimivejši pa je posnetek območnega spreletavanja in meketajočega oglašanja kozice *Gallinago gallinago*, ki ga povzroča z vibriranjem repnih peres v zraku, kar pri nas ni prav pogost pojav, saj se s kozico v gnezditvenem obdobju v Sloveniji le redko srečamo, še redkeje pa jo lahko opazujemo pri njenem svatovanju, ki je že kar izjemni dogodek za vsakega opazovalca ptic na terenu.

Seveda pa ne smemo prezreti tudi drugih dragocenih posnetkov žuželk in dvoživk, ki nam jih prinaša ta zgoščenka. Oglašanje samca poljskega murna *Gryllus campestris* gotovo pozna vsak, manj znano pa je oglašanje bramorja *Gryllotalpa gryllotalpa* in močvirskega murenčka *Pteronemobius heydenii*, na katere bomo po poslušanju teh posnetkov prav gotovo bolj pozorni, razjasnili pa si bomo tudi marsikatero znano, vendar glede na pevca neznano oglašanje, ki prihaja iz mlak ali iz odvodnih kanalov, s katerimi je prepleteno Ljubljansko barje. Na zgoščenki bomo namreč našli kar 4 vrste naših najpogostejših žab, ki se pojavljajo tudi na tem območju.

Kar nekaj vrst, sicer popolnoma različnih živali, se oglašajo podobnim brnečim zvokom in z natančnim poslušanjem posnetkov bomo lahko na terenu veliko lažje razlikovali bramorja od zelene krastače *Bufo viridis*, ali pa močvirskega murenčka od kobiličarja *Locustella neavica* ali drugih cvrčalcev *Locustella*.

Sesalci so na zgoščenki sicer skromneje zastopani z le eno vrsto, vendar nam bo prav lajež srnjaka *Capreolus capreolus*, ki ga lahko na Barju pogosto slišimo, dal vedeti, da je strah, nekje sredi enega od barjanskih gozdičkov, pred podivjanimi psimi povsem odveč.

Večina posnetkov, ki so predstavljeni na zgoščenki je bila posneta v Sloveniji (največ na Ljubljanskem barju, Cerkljskem jezeru, v Krakovskem gozdu, na Gorjancih, v Julijskih Alpah, Slovenskih Goricah in v okolici Kranja ter

Ljubljane) nekaj pa tudi na Hrvaškem in sicer pri Vrsarju v Istri. Zaradi stiske s prostorom avtor v spremljevalni knjižici lokalitet in datumov snemanja posameznih posnetkov ne podaja, pač pa si jih lahko ogledamo na spletni strani, za katero najdemo naslov v knjižici.

V spremljevalni knjižici bomo poleg nekaj uvodnih besed o nastanku in pripravi zgoščenke našli tudi pregled posnetkov in vrst, ki so predstavljeni na zgoščenki. Ob vsaki vrsti nam avtor poleg slovenskega, latinskega in angleškega imena ter časa trajanja posnetka, podaja tudi kratek komentar. Zlasti pri pticah najdemo celo vrsto različnih tipov oglašanj, saj se le te oglašajo ob svatovanju, čemur najpogosteje pravimo petje, pri sporazumevanju s partnerjem ali z drugimi

istovrstnimi osebki, pri čemer lahko spet uporabljajo petje ali druge klice, ob nevarnosti svarilno oglašanje, in še bi lahko naštevali. Komentar ob imenu vrste nam tako obrazloži, kateri tip oglašanja je na posnetku. Poleg tega pa nam avtor v komentarju našteva tudi druge glasove in zvoke, ki jih lahko še slišimo na posnetku. Le redko se zgodi, da bi se živali v naravi oglašale same, zato je avtorjeva odločitev, da nam predstavi tudi oglašanja "iz ozadja" nadvse dobrodošla.

Avtor je snemal živalska oglašanja v okviru Centra za naravoslovno avdio in vizualno dokumentacijo Slovenije (NAVIS) v Prirodoslovnem muzeju Slovenije, kjer je shranjeno tudi gradivo za to zgoščenko.

Zgoščenska **LJUBLJANSKO BARJE - skrivnostni svet živalskega oglašanja** je zelo dragocen prispevek k slovenski naravoslovni literaturi in bo gotovo marsikomu v veliko pomoč pri srečevanju z živalskimi glasovi v naravi ne le na Ljubljanskem barju, pač pa tudi drugod po Sloveniji. Upam, da bomo tudi s to zgoščenko bolje prisluhnili zvokom narave in se bomo morda še bolj zavedali, kako človek s svojo dejavnostjo tudi zvočno onesnažuje naravo, kot je zapisal avtor v uvodu spremljevalne knjižice.

Zgoščenko **LJUBLJANSKO BARJE - skrivnostni svet živalskega oglašanja** je mogoče kupiti na blagajni Prirodoslovnega muzeja Slovenije (tel. 01 / 241-09-40), naročite pa jo lahko tudi v prodajnem katalogu DOPPS-a.

Popis trstišč v Sloveniji

Leon Kebe

Trstišča so za veliko število vrst ptic edino bivališče in pribežališče. S tega vidika so prav gotovo izjemnega pomena. Razširjena so po vsej Evropi, Aziji, Avstraliji in Severni Ameriki.

Prevladujoča rastlinska vrsta v sestojih trstičja je navadni trst *Phragmites australis*, visoka trajnica iz družine trav. Vezana je na občasno poplavljen območja, prenese celo stalno poplavljenost, vendar voda ne sme biti globlja od 30 cm. V Sloveniji najdemo trstišča predvsem ob bregovih potokov, rek in jezer. Trst lahko raste tudi na mestih, kjer površinske vode sploh ni, a je podtalnica dovolj visoka, da druge rastline tam ne morejo uspevati.

Trstišča so edini dom več vrstam ptic. Naj naštejemo samo nekatere: čapljica *Ixobrychus minutus*, bobnarica *Botaurus stellaris*, srpična trstnica *Acrocephalus scirpaceus*, trstni cvrčalec *Locustella luscinioides*. Vse našteje vrste so deležne evropske varstvene pozornosti (SPEC), ker so v Evropi ogrožene. Mreža trstišč, ki se razprostira po vsej Evropi, ima izreden pomen tudi za seleče se ptice. Nekatere vrste,

kot so nekatere trstnice *Acrocephalus* sp., plašica *Remiz pendulinus*, modra taščica *Luscinia svecica*, uporabljajo trstišča kot vmesne postaje na svoji poti v južne kraje.

Zaradi pospeševanja kmetijstva so trstišča postala pogosta tarča hidromelioracijskih posegov. Tako želijo "izboljšati" po njihovem ničvredne površine, porasle s trstom, in s tem povečati njihovo ekonomsko vrednost. Ljubitelji ptic poznamo pomen in vrednost trstišč za ptičji svet. Seveda želimo trstišča tudi obvarovati pred uničenjem, zato smo v DOPPS-u pripravili projekt za zaščito trstišč. Najprej jih bomo popisali in tako natančno izvedeli, kje vse v Sloveniji sploh so. Potem ko bomo dobili podatke o lokalitetah trstišč, se bomo lahko lotili dodatnih raziskav. Naš končni cilj je varstvo in zavarovanje trstišč v Sloveniji. Zato na tem mestu pozivam prav vse člane našega društva, naj se nam pridružijo pri uresničevanju tega pomembnega projekta. Vsi tisti, ki se boste odločili za sodelovanje, lahko dobite dodatne informacije na sedežu društva v Ljubljani ali po telefonu 01/544-12-30 in na elektronskem naslovu leon.kebe@guest.arnes.si

EVROPSKI DAN

opazovanja ptic 2000

Luka Božič

foto: Jakob Smole

Stojnica DOPPS za evropski dan opazovanja ptic v Mariboru

Dne 30. septembra in 1. oktobra 2000 smo drugič doslej organizirali Evropski dan opazovanja ptic. Letošnjo prireditev, ki je istočasno potekala v 31 državah po Evropi, je koordiniral finski partner BirdLife International. V okviru tega dogodka smo organizirali osem ornitoloških izletov, tri izmed njih na mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji (Cerkniško jezero, Sečoveljske soline, Ljubljansko barje). Prav na teh mednarodno pomembnih območjih je bil poudarek letošnjega Evropskega dneva opazovanja ptic, saj se to leto časovno ujema z izidom monumentalne knjige, v kateri je opisanih več kot 3600 najpomembnejših območij za ptice v Evropi. V njej je svoje mesto s 14 mednarodno pomembnimi območji našla tudi Slovenija. Čeprav nam jo je nekoliko zagodlo slabo vreme, v Cerknici poleg tega še povsem suho jezero, je bila udeležba na izletih kar zadovoljiva. Skupno 71 udeležencev je imelo priložnost opazovati od 17 do 51 vrst ptic, pač odvisno od lokalitete. Skupno število opazovanih ptic je nekaj čez 9000 osebkov, pri čemer je vodni zadrževalnik Medvedce prispeval slabo polovico vrst. Med zanimivejšimi vrstami velja omeniti pepelastega lunja *Circus cyaneus*, kvakača *Nycticorax nycticorax* in velikega škurha *Numenius arquata*. Najpogostejše opazovane vrste sta bili mlakarica *Anas platyrhynchos* in škorec *Sturnus vulgaris*, ki jima nato sledijo

grivar *Columba palumbus*, oba vrabca in druge v tem času povsod običajne vrste. Ti podatki se tudi ujemajo z opazovanji iz drugih držav Srednje Evrope.

Posebej moram seveda omeniti ornitološko stojnico, ki smo jo organizirali v okviru Evropskega dneva opazovanja ptic. Postavili smo jo v soboto dopoldne na Trgu svobode v Mariboru. Na stojnici smo razstavili različno gradivo DOPPS. Mimoidočim smo razdeljevali zloženke o različnih društvenih projektih, vodnike po naših mednarodno pomembnih območjih in male priročnike Ptice Slovenije. Še posebej dobro je šla v promet društvena revija Svet ptic. Nekaterim smo tudi odgovorili na vprašanja, ki so jih imeli v zvezi s pticami. Na koncu smo zadovoljni ugotovili, da nas je obiskalo prek 100 ljudi.

V celoti lahko rečemo, da je Evropski dan opazovanja ptic uspešna akcija, v kateri se lahko uspešno pokažemo domačim ljudem in številnim partnerjem BirdLife v Evropi. To tradicijo moramo vsekakor nadaljevati, upajmo, da drugo leto v lepšem vremenu. Še to: natančnejše rezultate Evropskega dneva opazovanja ptic 2000 si lahko ogledate na spletni strani <http://www.birdlife.fi/eng/>

SKRIVNOSTNA FOTOGRAFIJA

Iztekel se je drugi, predzadnji krog tekmovanja Skrivnostna fotografija. Uganka v prejšnji številki Sveta ptic je bila za mnoge očitno pretrd oreh, saj je le šest članov poslalo dopisnice z odgovori – trije med njimi so bili tudi povsem pravilni (z obema pravilnima odgovoroma). Pri tem se je kot težavna izkazala predvsem prva fotografija. Kaj lahko k vsemu temu dodamo? Nedvomno sta bili obe fotografiji iz prejšnjega kroga tekmovanja nekoliko težji, torej nad osnovnim nivojem poznavanja ptic. To je tisti nivo, ki poleg poznavanja določevalnih znakov zahteva tudi nekaj občutka in predvsem izkušenj. Po odzivu sodeč kljub dokaj številnemu članstvu v našem društvu premoremo le malo takšnih ljudi. To naj seveda ne zveni kot kritika, ampak predvsem izziv tistim bolj znanim in uveljavljenim ornitologom, ki bi lahko

sodelovali, pa niso. Skrivnostne fotografije te težavnostne stopnje navsezadnje med vrsticami vabijo tudi njih. Kar koli, še vsi redno sodelujoči imajo možnost, da dobijo glavno nagrado, tako da bo zmagovalca najverjetneje odločil šele ta, zadnji krog. Kot boste videli, sta obe fotografiji tokrat precej lažji kot prej.

Zmagovalca tekmovanja Skrivnostna fotografija bomo torej objavili v prvi številki prihodnjega letnika Sveta ptic, ko se bo začel tudi novi krog tekmovanja z nekaterimi spremembami. A o tem več čez slabe tri mesece, do takrat pa na svidenje.

Izzreban dobitnik društvene majice za minuli krog tekmovanja je Matjaž Kerček. Čestitamo.

Obrazložitev skrivnostne fotografije iz prejšnje številke

Prva skrivnostna fotografija iz prejšnje številke nedvomno prikazuje enega izmed sokolov. Glede tega so si bili edini najbrž vsi, ki so si ogledali omenjeni posnetek.

Tukaj se zadeva kar precej zaplete. Resnici na ljubo moram dodati, da je k temu žal precej pripomogla tudi nekoliko slabša reprodukcija diapozitiva. Na originalu je ptica namreč precej svetlejša, kot je videti v reviji. To dejstvo je lahko v našem primeru celo nekoliko zavajajoče, kljub temu lahko ob pozornem ogledu fotografije izluščimo nekaj za prepoznavo uporabnih značilnosti.

Fotografija prikazuje sokola z razmeroma dolgimi perutmi, dolgim in ozkim repom in izrazitimi »brki« v letu. Te na prvi pogled opazne značilnosti nikakor niso nepomembne pri končni odločitvi glede vrste. Poleg tega vzbuja pozornost za večino sokolov nenavadna obarvanost spodnje strani trupa. Vidimo lahko, da je sokol po prsih bolj ali manj enotne svetle barve, ki proti zadnjemu delu prehaja v nekoliko temnejšo. Dobro vidne proge oziroma lise so le na bokih. Ta lastnost nam lahko kar precej zoži spekter možnih vrst. Tako lahko takoj izločimo vse postovke (ki ne pridejo v poštev že zaradi izrazitih brkov, drugačne progavosti repa itd.), tako odraslega kot mladega škrančarja *Falco subbuteo*, malega sokola *Falco columbarius* (prav tako nima izrazitih

foto: Luba Božić
Južni sokol *Falco biarmicus*

brkov), svetlo obliko sredozemskega sokola *Falco eleonora* in mladega sajastega sokola *Falco concolor*. Arktični sokol *Falco rusticolus* nikdar nima tako izrazitih brkov. Tako nam ostanejo še štiri vrste sokolov, ki so si ob pogledu od spodaj zelo podobni. To so sokol plenilec *Falco cherrug*, južni sokol *Falco biarmicus*, sokol selec *Falco peregrinus* in puščavski sokol *Falco pelegrinoides*. Na podlagi gornje ugotovitve lahko prav tako izločimo mladostne osebe vseh štirih vrst. Ti so namreč po spodnji strani trupa izrazito vzdolžno progasti. Ko postavimo pod drobnogled odrasle predstavnike teh vrst, vidimo, da je navedeno zmanjšanje progavosti značilno predvsem za južnega in puščavskega sokola, kar je pri prvem odvisno tudi od podvrstne pripadnosti. Poleg tega ima odrasel sokol plenilec posteriorne podperutne krovce navadno temnejše od sprednjih, kar daje vtis »dvobarvnosti« spodnje strani. Res je, da podobno obarvanost opazimo tudi pri nekaterih oblikah južnega sokola. Čeprav je rep na fotografiji nekoliko temen, je dobro vidna njegova razločna progavost. Ta je pri sokolu plenilcu običajno manj izrazita. Tudi brk je pri odraslih osebkih te vrste manj poudarjen. Konci peruti so temni, kar je prav tako značilno za južnega sokola ter izključuje selca in puščavskega sokola. Upoštevajoč vse podvrste sokola selca v zahodni Palearktiki, je ta sokol opazno prečno progast vsaj po zadnjem delu trupa (*ssp. calidus*), običajno pa precej bolj. Puščavski sokol je po spodnji strani peruti bolj drobno progast od južnega, predvsem se loči od njega po telesnih proporcijah. Tako imata puščavski sokol in sokol selec razmeroma krajši in bistveno širši rep ter krajše in bolj

zašiljene peruti. Slednja značilnost se kaže v podobi razmeroma krajšega drugega primarnega peresa v primerjavi s tretjim in jo je na fotografiji zelo dobro videti. Res je, da nanjo od znanih terenskih priročnikov opozarja le MacMillanov Birder's guide (Harris, Shirihai in Christie, 1996). Tako nam od vseh možnosti na koncu z največjo verjetnostjo ostane južni sokol, kar je tudi pravilna rešitev prve skrivnostne fotografije. Ptica je bila fotografirana februarja 1998 v pogorju Simien na severu Etiopije.

Tudi za drugo fotografijo velja, da je verjetno malo tistih, ki v skrivnostni ptici niso prepoznali spolno nezrelega osebk a ene izmed »velikih« vrst galebov. Galebi nasplošno pri večini

Foto: Luka Božič
veliki galeb *Larus marinus*

ornitologov niso najbolj priljubljeni, predvsem zavoljo težavne in pri nekaterih taksonih še precej nedorečene identifikacije. Da bi bila mera polna, je galeb na fotografiji tudi v nekoliko nenavadnem položaju, namreč z glavo obrnjen stran. Dodati pa moram, da to ne vpliva bistveno na razrešitev oziroma težavnost naloge.

Obseg pregledovanja literature si lahko precej zožimo tako, da najprej poskusimo ugotoviti starost našega galeba. Vsa krovna peresa peruti in skapularna peresa so grahasta, brez kakršnihkoli vmesnih sivih ali enotno temnih peres. Glava in ves spodnji del trupa sta svetla in z drugimi deli telesa dajeta izrazit kontrast. Sklepamo lahko torej, da je pred nami prvoletna ptica, ki se je že pregolila iz mladostnega perja. Krovno perje in skapularji so videti sveži in nezbledeli, tako da lahko dokaj zanesljivo trdimo, da imamo opravka s prvoletnim galebom v zimskem perju. Na podlagi barve nog

lahko izločimo dve vrsti podobne starosti, na kateri bi lahko pomislili ob površnem pogledu, to sta črnoglav *Larus melanocephalus* in sredozemski galeb *Larus audouinii* (imata črne noge). Mladostni sivi galeb *Larus canus* in njemu zelo podobni progastokljuni galeb *Larus delawarensis* imata vsaj velike krovce sive in brez vzorca, kar velja tudi za ribjega galeba *Larus ichthyaetus*. Seveda se vse našteje vrste ločijo od galeba na fotografiji tudi po drugih značilnostih, ki jih tukaj ne bom navajal. V poštve ne prideta tudi ledni galeb *Larus hyperboreus* in polarni galeb *Larus glaucoideus*, in sicer zaradi svetlih primarnih peres. Po vsem tem nam ostane le še nekaj nekoliko resnejših kandidatov. To so srebrni *Larus argentatus*, rjavi *Larus fuscus*, rumenonogi *Larus cachinnans* in veliki galeb *Larus marinus*. Tukaj se moramo pri končni odločitvi zateči h kombinaciji barvnih značilnosti ptice ter njegove oblike oziroma telesnih proporcev. Že uvodoma smo omenili svetlo barvo glave in trupa, na podlagi česar se velja osredotočiti predvsem na slednja dva. Videti je, kot da ima galeb na fotografiji v primerjavi z repom razmeroma kratke peruti in izrazit »skok«, ki ga tvorijo terciarna peresa (angleško »tertial step«). Ta detajl, ki je v nasprotju z značilnostmi rumenonovega galeba, je sicer odvisen od položaja galeba in ne more rabiti kot samostojen razločevalni znak. Vendar lahko temu dodamo še skoraj v celoti svetle konce terciarnih peres, ki na njih tvorijo nekakšen bel rob. To pa je značilno le za velikega galeba. Ob pozorni primerjavi bi lahko isto trdili tudi za zapleteni vzorec skapularnih peres. Zelo natančni opazovalci bodo morda postali pozorni celo na sicer povečini skrit, vendar kljub temu zaznavno močan kljun. Na njegovi konici lahko slutimo svetlo piko, kar se pogosto pojavlja prav pri prvoletnem velikem galebu. In če vse ugotovitve strnemo v celoto, je zelena rešitev tu: pred nami je veliki galeb. Fotografiran je bil konec septembra na otoku Helgolandu (Nemčija) v Severnem morju. ■ ■ ■

Luka Božič

Foto: Luka Božič

Katera vrsta je to?

Foto: Andrej Bibič

Katera vrsta je to?

GRAND HOTEL UNION D.D.

Miklošičeva 1, Ljubljana, Slovenija

NOVO v restavraciji Smrekarjev hram!

Nova izvirna ponudba jedi
Širok izbor vin
Prijeten **ambient**
Možna rezervacija **separejev**

Restavracija, je idealna za
POSLOVNA KOSILA,
kar je še en razlog več, da
pridete in se pustite
razvajati našim odličnim
kuharskim mojstrom.

Za vse večerne ptice
pa smo pripravili
pestro izbiro **VEČERIJ**.

Restavracija Smrekarjev hram
Nazorjeva ulica 2, 1000 Ljubljana

Informacije in rezervacije:
Tel: 01 308 1975, fax: 01 308 1015

Odprto od
ponedeljka do petka,
od 12.00 do 23.00 ure.

Vljudno vabljeni!

Svoboden kot ptica.

ZA PREDANOST GRE. ZA ZNANJE, BOGASTVO IZKUŠENJ.
SMELOST ODKRIVANJA NOVIH MOŽNOSTI. SPOSOBNOST KOMUNICIRANJA.

SPRETNOST OSVOBAJANJE USTVARJALNIH SIL.
SPREJEMANJE PRAVIH ODLOČITEV V TRENUTKU.
PRIHODNOST JE NA STRANI ODLOČNIH.

SVOBODNI KOT PTICA.

SVOBODEN KOT PTICA
WWW.MOBITEL.SI

Veliki Viharnik